Масса а мехкашкара пролетареш, вlашагlкхета!

# СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-Гlалгlай обкома, Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Советеи Министрий Советеи орган

«СВЕТ» Орган Чечено - Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено - Ингушской АССР

№ 145 (5095). | ШОАТТДИ, 4 декабрь, 1971 шу. | Мах 2 кеп. | Газет арадувл 1923 шера денз

# МАШАРЕИ СОЦИАЛИЗМАИ ГlУЛАКХА

Коммунистически общество хьаяра Советски Союза Коммунистически парте беча сийлахь-боккхача балха тlа чурен арахьарен политика айхха шоайла ювзаенна я. Советски наьха маьршача кхолламеча къахьегамо, КПСС XXIV съездо кийчъяьи СССР Лакхехьарча Совета III сессе Закон а даь дlаоттаяьи йола пхе шера плана заданеш кхоачашъяро lалашду общественни производствон къахьегамхой хьал-тороп керда айелга, кхы а боккхагlа хулийт Даьхен экономически оборонни низ, чlоагlъю дунен халкъашта юкъера цун позицеш, дунен тlара цун политически влияни моральни авторитети.

КПСС XXIV съезда документашка ма ярреи къаьгтан хьахьекхай укх исторически этапера дунен халкъашта юкъера вай политика. Съездо къоабалъяьча арахьарча политически программах хlанз дуккхача мехкашка советски машара программа оал.

Сийлахь-боккха Октябрь котбаьнна дукха ха ялалехьа В. И. Ленина ВЦИК-ен Московски Советен цхьана хиннача заседане ше арахьарча политика хьакъехьа доклад еш аьннад: «...Бодхлоштен ахархоштен дош лувай машара гlулакхна долла хlама де. Хlьата вай из дерг а да». КПСС XXIV съездо хьаоттаяьча, хьаддача, реалистически, кlоаргга машар безаш йолча программа бахьа боагглача тайпара дlахо хьу вай парте, цlаккха юхаяргйоацаш ленински васкеташта тешаме а йолаш, леррагlа хьош бола, халкъий машари паргlатон бахьан долаш лоаттабеча къовсама никъ. Деррига советски халкъо дег тlара къоабалъяьча цо ший дулхах-цlех дола гlулакх санна тlайицача цу программаца, тlахьехамца санна, кхайкай вай партий, вай мохк ерригача пачхьалкхенашка, машар безача низашка, дерригача дунен тlарча дог-уйла цlена долаш болча нахага, хlьата из къоабалъеш тlайицай дуккхача пачхьалкхений оагlонгахьара, дег тlара хьаллаьцай дуккха миллионаш долча адамаша.

22—23 ноябре хиннача КПСС Центральни Комитета Пленумо ла а дийгlа, йийцар парте XXIV съезд хиначул тlехьагlа дунен халкъашта юкъе Центральни Комитето леладаьча гlулакхий хьакъехьа КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева яь доклад. Пленумо массава раьза волаш къоабал а бир, ма барра хьал а лаьцар съездо хьаоттаяь арахьара политически программа кхоачашъяра ЦК Политбюрос баь болх.

Пленумо хьалха даьккхад: «Империализм низ болаш юхатохилгеи революционни кортамукъален болам хьаллоацалгеи тайп-тайпара социальни строяш йола пачхьалкхенаш машаре яхара тlаберзабаьча наькъаца хадданза леррагlа шийна чухь цхьана тардеш йолча, партеи Советски правительстван леррагlа чакхйоахача ленински арахьарча политика, дунен гlулакхашка Советски Союза лакха авторитет lалаш а яь, новкъостал даьд социализма, дерригача прогрессивни низий дунен халкъашта юкъера позицеш чlоагlъяра, чlоаггlа влияни яьй халкъий машарах кхерамзленнеи пайдана долча оагlорахьа дунен халкъашта юкъера хьалаш хувцадалийтара».

Вай парте XXIV съезд хиначул тlехьагlарча дунен халкъашта юкъерча вахара берригача леламо бакъду цун решенеш актуальни lалашмате боккха низ болаши хилар. Из дог теша а деш хьахьокх, съездо хьалхашка оттадаь дешаш вай Коммунистически парте дунен халкъашта юкъе хьинаре, леррагlа, уж кхоачашдара тlадерзадаь гlулакхаш леладарца чакхдахарах хьахиначa беркатеча хlамаша а. КПСС-ои Советски пачхьалкхенои вай цхьоагlонхошца — вежарашха йолча социалистически пачхьалкхенашца — хадданзеи айхха цхьана гlулакхаш а леладеш, колониальни lазапах мукъадаьннача прогрессивни паргlато езача мехкашца доттагlал тlехь контакташ а йолаш, чакхдоахача гlулакхашта машар безача кхыча пачхьалкхенашца дага а ювлаш увттаю шоай арахьара политика.

Дунен халкъашта юкъерча политика влияни еш йола лоархlамегlара фактор я дунен социалистически содружество, цун цхьоагlон леррагlа чакхйоаха машара политикеи. Шийи XXIV съезд хиначул тlехьагlа дlаяхача юкъагlа вежарашха йолча партешца цхьана боккха болх чакхбаьккхаб КПСС-о социалистически содружество дlахо кхотаяра, цунна чудоагlача мехкашта юкъе массе оагlорахьарен цхьатаррарча бокъонегlен цхьана леладу гlулакхаш дегlадоаладаран кlоаргдаран, социалистически экономически интеграци чакхъяккхара, дунен халкъашта юкъерча арене шоаш чакхдоахача гlулакхашта вежарашха йола пачхьалкхенаш вlаши дагаювлара. Вахаро цlаькха а бакъдаьд, социалистически мехкий содружество дунен капитализмана духьала латта керттера низ, вай ханарча кортамукъален боламий низ бола чlоагlало хинна а иштта йолаш юсаш а хилар.

КПСС XXIV съездо, социалистически мехкий вежарашха йолча дуккхача партей съездлаша къаьгта хьахьекхай социалистически содружества чlоагlлуш бола цхьоагlон низи. Экономикеи къахьегамхой хьал-тороп тlа-тlа дукхагlа айяра, социалистически общественни отношенеш эргайоахаш тоаяра наькъагlа долх вежарашха дола социализма мехкаш. Цар чlоаггlа дегlакхувл экономика, lилма, культура даькъе массе оагlорахьара цхьана леладу гlулакхаш, цхьан бартаца дегlакхувл арахьара политически гlулакхаш, дунен халкъашта юкъера кхохкам кlаьдбелга, халкъашта юкъерча машарен доттагlален гlулакх чlоагlделга вlаштlехьа а доахаш. Из ба социалистически содружество кхотаяра, дlахо а цун барт тоабара, Варшавски Договорен Вlаши Экономически новкъостал дара Советен гlулакхаш эрадоахаш тоадара тlаберзабаь никъ. СЭВ-а XXV сессе социалистически экономически интеграце Комплексни программа тlаэцар цу даькъе СССР-ен кхыча социалистически мехкийи хьашташа ма яххара бола боккха гlа баккхара маlан долаш да. Вежарашха йолча партей кулгалхой укх шера вlашагlбеттабаларо хьахьекхад социалистически пачхьалкхенаш шоай доттагlали цхьана леладу гlулакхаши дlахо а марксизма-ленинизма, социалистически интернационализма принципий дарда тlа дегlакхувла шоаш кийча хилар.

Дунен социализма позицеш, социалистически пачхьалкхенний цхьоагlо ма могга чlоагlъяр, царцара доттагlали дlа-хьа ду новкъостали ма могга чlоагlдар — цунах лоарх вай парте шийи интернациональни декхар, вай арахьарча политика керттерча декхарех цаl.

Пленумо ма ярра къоабалъяьй Индокитаереи Гаргарча Малхбоалереи империалистически агрессе кхераме кхуврчаш дlадахара, Индостанера дов машара наькъаца къоастадара новкъостал де лаьрхlа, Азе — дунен цу йоккхача районе — машари кхерамзлен чlоагlъяра тlаерзаяь ЦК Политбюро конструктивни позици цун практически гlулакхаши. Пленумо бакъдир, СССР-ан Египтан, СССР-а а Индена а юкъе даь договораш машари дунен халкъашта юкъера кхерамзлен чlоагlъяра боккхача лоархlаме хилар.

Вай партеи халкъои вьетнамски халкъа оагlув хоадамболлаши леррагlеи хьал лоатта а баь, лоатта а бергба по США агрессена духьала лоаттабеча турпалча къовсаме. Ше лийрхlар тlа-тlа дукхагlа юкъагlдусаш латт США тlема интервенце. Къовсам лоаттабеи котало яккхен лаьрхlа да Вьетнама халкъ. СССР дlахо а гlертаргья Индокитая халкъашта духьалара США агресси, уж кхычарех тийша хlама доацаш хилийтар, арахьара тlабена цхьаккха низ боацаш, шоай кхел шоашка къестаяйта цар торо хилийтар духьа, соцаяйта.

Гаргарча Малхбоаленера дов 1967 шера 22 ноябрерча ООН-а Кхерамзлен Совета резолюцега хьежжа геттара соцаделга тlагlертта вlаштlехьдаккха гlертаргья Советски Союз. Гаргарча Малхбоаленера дов гаьна даьннад США-с бlаргагуш гадоахаши хьаллоацаши дола Израила доалду гlозараш чlоаггlа духьалдаьнна латтарах. Вай партеи халкъои чlоаггlа хьаллоац lарбий пачхьалкхенаша израильски агрессена духьала, Гаргарча Малхбоаленера дов нийсача политически наькъаца къоастадар духьа лоаттабу къовсам.

Пленумо къоабалдаьд кхы тайпа социальни строй йолаш йолча пачхьалкхенашца машаре дахара принципаш чакхъяхара леладу практически гlулакхаш.

Европан дерригача дунен халкъий тахананеи кхоаненнеи къаьстта лоархlам болаш йола дунен халкъашта юкъерча гlулакхий юкъмоттигерча проблемаех цаl а европейски кхерамзле. Пленумо лакха махбир Европе кхохкам кlаьдбелга lалашдара, европейски пачхьалкхенаш машаре яхара принципаши вlаши гlойле йолча оагlорахьа цхьана леладу гlулакхаши дlахо практически юкъехкхьара тlадерзадаь ЦК Политбюрос леладаьча гlулакхий.

Из декхар кхоачашдара юкъе доаггlаш дола дакъа лоац дlаяхача юкъагlа дерригача доакъошка, эггара хьалха политически даькъе, кердача лакхагlча боарам тlа доалаш айденна советско-французски гlулакхаш дlахо дегlадоаладаро.

Цу даькъе чlоаггlа лоархlаме хилар боккхача дунен халкъашта юкъерча лоархlамера акци а хинна дlаэтта, нов. Л. И. Брежнева Франце йихьа визит. Вай партеи халкъои массава раьза а волаш къоабалдир цунах хьахинначараш. Дунен халкъашта юкъерча гlулакхашкара, хlанзара дунен халкъашта юкъера проблемаш машареи нийсхони наькаца къоастаяра, тlема кхуврчаш дlадахара, дунен халкъашта юкъера кхохкам кlаьдбара, Европереи дерригача дунен тlареи кхерамзле чlоагlъяра новкъостал де дезаш йола массазара фактор а хинна дlаэттад СССР-ан Франценеи юкъе цхьана леладу гlулакхаш. Къаьстачa документе тlа белгалъяьха, цхьана леладеча советско-французски гулакхий принципаш — из да хlанзара доазонаш кегадергдоацаш хилар лоарзагlа ца дувлаш кхоачашдар, чурча гlулакхашта юкъе ца гlертар, нийсхо, кхычарех тийша хlама доацеш хилар, низ юкъе ца баккхар а е из юкъебоаккхарг ма бий аьнна кхерам ца хилийтар а; конструктивни лард хила тарлу царех кхерамзлен цхьана гlулакхаш леладелгеи ерригача Европе дlакхачийтара а цу дешаех лаьца ерригача Европа юкъарча совещане йоаггlаш йола решенеш тlаэцара а. Франце lимерзен дег тlареи тlайицача нов. Л. И. Брежнева визито аьттув боакх советскии французскии халкъий доттагlал чlоагlдара.

Европе тlом хилара кхерам цу континентера цlенбаь дlабоаккхаргболаш дола хьал оттадара цу хана боккхача лоархlаме хиннад СССР-ан ФРГ-енеи, ПНР-ена а ФРГ-ена а юкъе даьча договорашта сихагlа ратификаци яр, дунен шоллагlа тlом бахьан долаш дlанийсденна доазонаш, цу даькъе ГДР-ан ФРГ-енеи юкъердараш а, кегадергдоацаш хилар бакъдара ларда тlа ерригача пачхаьлкхенашта юкъера дешаш лертlадахар духьа чакхдаьха керда гlулакхаш. Европейски континенте вlаштlехьдаьннача гlулакхаша аьттув бола хьалаш хулийт социалистически мехкаша укх гаргарча хана тlа-тlа чlоагlагlа хьаллоацаш долча Европерча кхерамзлени цхьана гlулакхаш леладареи дешаех лаьца укх гаргарча хана совешани гулъяра хьакъехьа енна предложенеш кхоачашъяра. Тахан Франце, ФРГ, Финлянде, Канада, кхыча мехкий правительстваша хьаллоацаш йола европейски совещани США-си, Канадан дакъа а лоацаш гулъяр боккхача лоархlаме хила дезаш да европейски континенте чlоагlа машар lалашбара. Бокъонца маьрша яь дlаоттае еза Европа, хlьата цунна новкъостал дергдар Европе коллективни кхерамзлен система хьаяро.

Дунен халкъашта юкъера кхохкам кlаьдбеи машар чlоагlбеи дагахь, Советски Союзо предложени еннай сихдаь герз хьаделга соцадар духьа, герз дlадаккхар духьа вай леррагlа лоаттабеча къовсама цхьа дакъа лоархlалуш дола Европера герзашцара низаши герзаши кlезигдара хьакъехьа. Дунен халкъашта юкъе шерра хьаллаьцай шийи берригача боарамца герз дlадаккхара дешаех лаьца Дерригдунен конференци яра хьакъехьара Советски Союза предложени.

КПСС ЦК Пленумо белгалдаьккхар нов. Л. И. Брежнева Франце, Югославе, Венгре, Болгаре, ГДР-е йихьа визиташ, ФРГ канцлераца Крыме из вlашагlкхетар, нов. Н. В. Подгорне Вьетнама Демократически Республикеи lарбий Республика Египтеи, нов. А. Н. Косыгина Алжире, Канаде, Куба Республике йихьа визиташ, КПСС ЦК Политбюро члений, Политбюро членалла кандидатий, ЦК секретарий, СССР Лакхехьарча Совета делегацейи Советски правительственни делегацейи визиташ, доазол дехьарча мехкий пачхьалкхени парламентски деятелашца, кулгалхошца, партейн общественни организацейи кхыча викалашца вlашагlбеттабалари бувзамий кхы тайпа формаши парте XXIV съезда арахьара политически программа чакхъяккхара боккхача лоархlаме хиьна хилар.

Пленумо белгалдаьккхар, Китайски Халкъа Республикацарча гlулакхашка Политбюрос КПСС XXIV съезда никъ леррагlа чакхбоахаш хилар, хьакхайкадир цунца дувзаденна практически дешаш къоастадара даькъе Политбюро позицена ше ма ярра раьза хилар. КНР-ца пачхьалкхенашта юкъе леладу гlулакхаш тоадара тlаберзабаь никъ чакхбоах СССР-о. Цу цхьан ханна вай дlахо а хьагучайоахаргья маоистий антисоветски политика, цар антиленински, националистически идеологи, йоаггlача тайпара хlама юхаеттаргья Пекин Советски Союза къаман хьашташта, социалистически содружестван дунен коммунистически боламеи цхьоагlоннеи уж кхотадаларан тlакхувдара.

Пленумо ма ярра хьаллаьцай Политбюро доклада тlа хьаоттаяь дунен халкъашта юкъерча политика даькъерча дlахорча хьаддача декхарий хьакъехьара предложенеш.

Пленумо раьза хинна белгалдаьккхар, вежарашха йолча коммунистически партеша, демократически общественоста шерра мога а ду, хьал а лоац КПСС-ен Советски правительстван дунен халкъашта юкъе леладу гlулакхаш, белгалдоах машари прогресси бахьан долаш, халкъашта юкъе цхьана леладу гlулакхаш бахьан долаш, империалистически агрессе кхуврчаш дlадахар духьа лоаттабеча къовсама уж боккхача лоархlаме хилар. Цу къовсаме чlоагlлу вай ханарча дерригача революционни, кортамукъален низий цхьоагlо. Цун lалаьмате боккха лоархlам хьабийллаб 1969 шера Москве хиннача дунен халкъашта юкъерча коммунистически болхлойи партей Совещане. Опыто бакъдаьд, цу Совещане идеяшеи выводашеи вежарашха йола партеш кхотаяра гlулакха, халкъий революционни кортамукъален къовсам дегlабоалабара новкъостал деш хилар.

КПСС дунен халкъашта юкъерча политикаца ювзаенна йола заданеш кхоачашъяра партийни организацешеи пачхьалкхен учрежденешеи баь лоархlаме болх белгал а баьккха, Пленумо хьалхадаьккхад цар деррига гlулакхаш хадданза эргадоахаш тоаданза дарг ца хилар. XXIV съезда арахьара политически программа кхоачаш а еш, парте белгалбоакх дунен халкъашта юкъерча арене тlа-тlа лакхлуш бола идеологически къовсама лоархlам. Машаре дахаро юкъера ца баккхарал совгlа, даим лоаттабе лерхl империализмана духьалара принципиальни политически идеологически къовсам.

Пленумо арахьарча политически идеологически, пропагандистски органий уйла тlаерзаяьй цар гlулакхий боарами эффективности лакхъянза ярг ца хилара, империалистически пропагандаеи марксизма-ленинизма моастагlаштеи духьала лоаттабеча къовсаме вай мехка хьашташ, социализма, берригача коммунистически болама хьашташ чlоаггlа хьаллацара. Дlахо а хоадамболлаш къовсам лоаттабанза баргбац буржуазни идеологеца, оппортунизмана духьала, марксизма-ленинизма, пролетарски интернационализма уйланца хьалкхебанза баргбац советски нах.

Хьинаре, машар безаш лелаеш йола арахьара политика вай парте цхьана таръю машареи социализмаи моастагlашца даим фе хиларца, цхьанна а микота лаьгlъялийтац СССР экономически оборонни низ чlоагlбара еш йола йоакхо.

Дунен халкъашта юкъе парте леладеча дерригача гlулакхаша ког гlортолга ю Советски Союзе экономически, политически, оборонни низ тlа-тlа дукхагlа лакхбаларах. Ийслагlча пхе шера план дерригача хьокхамашта толаме кхоачашъяр къаьстта боккхача лоархlаме да СССР дунен халкъашта юкъерча арене позицеш, престиж дlахо чlоагlъяра капитализмаца лелаеча экономически яхье керда толамаш цахара. Коммунизм хьалъяра ерригача участкашка вай дlахьалхашкахьа ахарах юкъарчал доацаш тийша хургда дунен халкъашта юкъера вай овлангара декхараш кхоачашделга, советски наха чlоагlа, бохаргбоаца машар, халкъашта кхерамзле lалашъелга, хlанзарча дунен тlа дегlаахара берригача лелама вай дикача оагlорахьара еш йолча влияне боарам.

Парте XXIV съезда еннача КПСС ЦК Отчетни доклада тlа нов. Л. И. Брежнева йоахар: «Вай торонаш лакъаргйоацаш я. Цlаккха а ца хиннача тайпара боккха ба мехка экономически низ. Кердача лакхаленашка кхаьчад lилмеи культуреи. Йохаергйоацаш я вай халкъа морально-политически цхьоагlо Воай социалистически доттагlашцеи цхьоагlонхошцеи цхьан мугlаре а этта долх вай. Чlоагlлуш латт дерригача дунен тlарча революционни низашцара вай низ бола цхьоагlо.

Вайна хов, вешш де гlертар вай дергдолга, вай воашта хьалхашка увттадеш дола декхараш толаме кхоачашдергдолга. Цунна бола тешам хила а хиннаб. ба а ба, хург а ба советски халкъа творчески гений, ше кхо ца леш лоарзагlа ца йоалаш ленински наькъагlа йодача шийи Коммунистически партена гонахьа из кхотадалар».

Укх деношка миллионаш болча советски наха юха а дег тlара шоай баркал хьакхайкаду из никъ советски халкъа духьа, дерригача халкъий машара, доттагlала, кхерамзлеи духьа чакхбахара хьаькъале, бакъахьара, кlаьд ца луш гlулакхаш леладарах КПСС ленински Центральни Комитета.

СССР ленински арахьарча политика низ болаш воздействи ю дерригача мехкашкарча дуккха миллионаш долча адамий сакхетама. Вай партеи пачхьалкхени политика шоаш кlоаргга лоархlаши къоабалъеши хилар хьакхайкаду дерригача прогрессивни адамаша.

КПСС, цун Центральни Комитета арахьарча политика керттера низ сенах латт аьлча, из латт, цхьаккха саг юкъера ца воалаш дерригача 245 миллион долча советски халкъо, шийи уйлаши дагалаттараши цо кхоачашдендаь, хьаллоацаш хиларах. Ленински парте доллача хlамал безагlа лоархl халкъа шийх бенна тешам, дlахо а хургья из цу тайпара тешам шийх болийта мегаргболаш, цо чlоагlеи лоарзагlа ца йоалаши лорадергда советски халкъа вахара хьашташ, машареи социализмаи гlулакх.

29 ноябрера «Правда» передовая

---

КХОАНА—СОВЕТСКИ КОНСТИТУЦЕ ДИ

# ДЕМОКРАТЕ КОТАЛО

К. ОЗДОЕВ,
НОХЧ - ГlАЛГlАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА ПРЕДСЕДАТЕЛЬ

Советски социалистически демократи толар хьахьокхаш дола дерригача халкъа юкъара цlей да 1936 шера 5 декабрь.

Дуккха зама хьалха денз къовсам лоаттабаьб адамаша саго саг воацавергвоацаш, къахьега халкъ шийн кхела да ше хургдолаш йола общественни устройства формаш бахьан долаш. Цхьабакъда, Коммунистически парте хьалхаленца яьча Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце мара реальни действительность а яь дlаоттадаьдац дагалаьтта уж хlамаш. Вай халкъо хlалакьеш хlама техар капитализмана, вай мехка — эксплуататорий lазап дlадаккхарал совгlа, тоlадаь даьхкача адамашта социальни кортамукъале яккхара юхь дlайолайир.

Конституце I статья тlа аьннад. Советски Социалистически Республикай Союз болхлойи ахархойи пачхьалкхе я. Советски Конституце тlа — Керттерча Закона тlа чlоагlъяьй социалистически боахама система а СССР экономически лард лоархlалуш йолча производства кечалаштеи средстваштеи йола социалистически доалахье а.

Вай Конституце керттера башхало, буржуазни законел из эргаш хилар сенах латт аьлча, из латт, гражданий сийлахь-йоккхий бокъонаш цо хьакхайкаяь ца lеш вай общественни строя ерригача укладага уж кхоачашъяйта гаранти а луш хиларах. Къовсаме даьхан Конституце тlа дlаяздаьи дола, къахьегеи салаlен, деша, къавелчеи кхийтачеи материальни lалашвара бокъонаш, маlача наьхеи кхалнаьхеи, тайп - тайпарча къамех болча наьха бокъонаш цхьатара хилар санна дола аьттонаш хlанз советски наха дилла хинна хlамаш хеташи цар вахара чlоаггlа юкъеденеи да.

Советски пачхьалкхен политически лард лоархlалуш йола Советаш вай пачхьалкхени общественни строеи социалистически демократи ше маярра хьахьокхаш я. Советий демократически чулоацам гуш ба уж вlашагlйохкара порядках шийх а. Халкъо ше хорж уж къайлагlа кхаж а тоссаш массане юкъарча, цхьатаррарча, нийссача хоржамий бокъонагlа.

Советий состав ше пачхьалкхен lаьдала органаш бокъонца халкъа хилар, классови антагонизмех мукъа а болхлой классеи ахархойи чlоагlа политически цхьоагlо, бохаргбоаца цар барт лоархlалуш а йола вай общества социальни структура хьахьокхаш я.

1970 шера 14 июне 1517 депутат юкъе а волаш хержача СССР Лакхехьарча Советe ба социалистически производстве хьалха латта 608 болхлой 282 колхозхой, lилма, культура, литература, искусства 146 деятель. 780 депутат лакхереи йиза йоаца лакхереи образовани йолаш ва, цо тешал ду депутаташ шерреи массе оагlорахьареи знанеш йолаш хилара. Хержараштa юкъе ба вай мехка дахача 62 къамах бола викалаш.

Хьалха пачхьа Россе тlехьабиса колониальни юстара мохк, йоазув-дешар ховш нохчашхеи гlалгlашхеи цхьа процент а нах боацаш хиннача вай республике хlанз шоай автономни пачхьалкхен устройство я — пачхьалкхен lаьдала лакхера орган — 149 депутат чувоагlаш йола республика Лакхехьара Совет, хержа 9064 депутат чувоагlаш йола къахьегамхой депутатий 16 районни, 5 городской, 169 юртен поселковни Советаш.

Республика Лакхехьарча Совета депутаташта юкъе ба: Социалистически Къахьегама Турпал парте воаца А. О. Албогачиев — «Экажевский» совхоза звеньевой, пединститута студентка комсомолка Т. О. Дзаурова, Социалистически Къахьегама Турпалаш, А. Д. Кагерманов — «Гойтинский» совхоза директор, мехкдаьтта института ректор Ю. Л. Расторгуев, Социалистически Къахьегама Турпал Л. Э. Барахоева — «Назрановский» совхоза доярка, «Пищемаш» завода токарь парте йоаца А. Нутаева, республиканска больница керттера лор Н. Б. Миронова, Социалистически Къахьегама Турпалаш парте йоаца М. П. Ушакова — Грозненски хlамаш тегача производствай объединене швея, Ш. Хаджиев — СМУ-4 каменщик, Н. А. Эсмухамбетов — «Шелковский» совхоза вокхагlвола жаlу, Т. Б. Летковская — Нефтемаслозавода установка начальник, дуккха а кхыбараш.

Депутаташта юкъе ба вай республике дахача 43 къаман викалаш, цу даькъе 5982 нохчийи гlалгlайи; 65,6 процент болхлойи гlулакхера нахи; 48 процент кхалнах.

Иштта я, мадарра аьлча, советски социалистически демократи, В. И. Ленина яьххача тайпара, моллагlча буржуазни демократел миллионазза демократичнегlа йола демократи. Цар демократе бокъонца бола чулоацам сенах латт аьлча, из латт, «капитализме а из готтига, тийда, харц, моттийта лелаеш, бlаьхийчарна йола ялсамале, къечарна йола боанги lехабелгех хиларах а, иштта йолаш юсаш хиларах а (КПСС, т. 37, оагl. 252).

XXIV съездо белгалдаьккхад, XXIII съезд хиначул тlехьагlа социалистически пачхьалкхе дlахо чоагlъяран советски демократи дегlайоалаяран парте боккхеи массе оагlорахьарен болх чакхбаьккха хилар. Халкъа lаьдала органий лоархlам лакхбар духьа шерьяьй къахьегамхой депутатий районни, городской, юртий, поселкай Советий бокъонаш, лакхбаьб боахами культуреи хьалъяра дешаш къестадарах, моттигера деррига лоархlаме дешаш къестадарах, Советаша доалдеча територе тlа ядача предприятейи боахама организацейи балха координаци ярах бола цар бехктокхам. Чlоагlъяьй Советий материально - финансови база, цар аппарате квалифицировании кадраш вlашагlкхийттай.

Советаша чlоагlъяьй экономически социальни процессашта шоаш еш йола воздействи, дукхагlа хиннад Советий сессешеи исполкомашеи дувца дешаш.

Ерригача организацеша дика вlаштlехьяьнна болх белга, советски халкъа хьинари творчески къахьегами бlарчча цаl а баь кхотабелга lалашду Конституце 126 статьяга хьежжа ерригача общественни пачхьалкхени организацешта кулгалдеш йолча Советски Союза Коммунистически парте.

Советски lаьдал латтача шерашка цхьа дезал санна вежарашха йолча халкъашта юкъе вай Нохч-Гlалгlайченах а хиннай хьалха латта индустриально дегlаеъа республика. Цун продукци хlанз дуккхазза алсамъяьннай. доазол дехьарча дуккхача мехкашка кхухьийташ я.

(Йистедоалар 2-ча оагlон тlа).

---

# А. Н. КОСЫГИН ДАНЕ ВАХАР

КОПЕНГАГЕН, 2 декабрь. (ТАСС спец. корр.). Тахан СССР Министрий Совета Председатель А. П. Косыгиня цунца бахараши укхаза кхаьчар официальни визитагlа.

Каструп яха аэропорт Советски Союзеи Данеи Пачхаьалкхен байракхаш эхка я.

Советски правительствана керте латтачоа аэропорте накъабаькхабар Дане премьер-министр Е. О. Краг, фолькетинга председатель К. Скютте, кхыча мехкашцарча гlулакхий министр К. Б. Андерсен, министраш, Копенгагена обербургомистр У. Хансен, СССР-ера Дане посол А. Сварг.

Накъабаькхараштa юкъе вар Данера СССВ посол Н. Г. Егорычев, советски посольства дипломатически персонал.

Трапа тlагlолла lоваьннача А. Н. Косыгинги цунца барашкеи моаршал хоатт Е. О. Крага, Дане кхыча пачхьалкхен деятелаша. Эскара оркестро Советски Союзеи Данеи Пачхьалкхен гимнаш локх. Е. О. Краг шийца а волаш сийлен караvле гlолла чакхвоал А. Н. Косыгин.

Аэродромера А. Н. Косыгин Е. О. Крагаца цхьана сийлен эскортаца накъа а воаккхаш Советски правительствана керте латтачоа къоастаьча резиденце вахар.

• • •

КОПЕНГАГЕН, 2 декабрь. (ТАСС). Тахан укхаза Дане правительства резиденце Кристиансборге, СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгиниа Дане Премьер-Министра Е. О. Краган юкъе переговораш хилар.

Переговорашта юкъе дакъалоацаш хилар: советски оагlонгахьара — Эстонски ССР Министрий Совета Председатель В. И. Клаусон, Узбекски ССР Министрий Совета председатель Н. Д. Худайбердыев, СССР кхыча мехкашцарча гlулакхий министра заместитель А. А. Смирнов, хlьата иштта Данера СССР посол Н. Г. Егорычев, кхыбола официальни нах.

Дане оагlонгахьара — кхыча мехкашцарча гlулакхий министр К. Б. Андерсен, кхыча мехкашцарча рынкайи экономически букзамийи министр И. Негорд, торговле министр Э. Енсен, МИД генеральни директор Т. Реннс, премьер - министра ведомства департамента начальник Э. Иоргенсен, хlьата иштта СССР-ера Дане посол А. Сварт, кхыбола официальни нах.

# КОНСТИТУЦЕ ДЕННА ХЕТАЯЬ

Селхан сарахь КПСС Нохч-Гlалгlай обкома политически просвещене Цlагlа СССР Конституце денна хетаяь г. Грознерча къахьегамхой, гlулакхерча наьха, партийни советски болхлой торжественни собрани хилар. Гулбеннараштa хьалхашка доклад йир КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара Н. Я. Правенько.

Цу тайпара собранеш хилар Наьсарен, Малгlабика, Шаьла, Урус-Мартана, районашка, кхычахьа а.

---

# ДУНЕН ТlА ЭГГАРА ДЕМОКРАТИЧНЕГlА ДАР

Кховна советски наха дездергда шоай хьамсара цlен — СССР Конституце Ди, къахьегамхоша цlий lо а ухийташ яьха сийлахь-йоккха бокъонаш закона хьисапе чlоаггlъяь исторически документ тlаицa ди. Мехкарча берригача къахьегамхоша дакъа а лоацаш Коммунистически парте хьалхаленца оттадаьча Советски Конституцена ларде яда кердача тайпара йола демократи, къахьегамхой Советашка гlолла деррига халкъа бе доаларгдола lаьдал хьакхолларах йола даим яхаргйола ленински идеяш, цо чулоац цlаккха а дунен гlа са хинна демократически бокъонаши паргlатонаши.

Цхьанна а капиталистически мехка я а яц е хила йиш а яц бокъонца йола демократи. Шийи чулоацамга диллача бlаьхийча наьха демократи къахьегамхой lехабеи тоlабеи лаьрхlа йола политически механизм я. Цун декхар да доал дераштa нах боацаберашта пайдане йола порядок оттаяри хьалдоаттаяри.

Советски Союзеи кхыча социалистически мехкашкеи латтача гlулакхаша ди гlехьа чlоагlагlа тешабу дерригача дунен тlара къахьегамхой бокъонца йола паргlато халкъа lаьдало, социализма мара яхьарг ца хиларах. Советски lаьдало хабарагlа а доацаш гlулакхаца хьахьокх ше халкъа lаьдал хилар, миллионаш болча къахьегамхой политически вахарах чам болийт, пачхьалкхенна доал деча юкъеоз. Духьал вай республикерча городий, районий, юртий, поселкай къахьегамхой Советий депутаталла хержа 9004 саг ва, Нохч-Гlалгlай АССР Лакхехьарча Совета депутаташ — 149 саг ва. Депутаталла хержараштa юкъе ба республике дахача итташ долча къамий викалаш, 63 процент ба царна юкъе болхлойи гlулакхера нахи, 48,5 процен ба кхалнах, 32 процент — 30 шу даланза бола кагирхой. Шоай харжархой лоlам кхоачаш а беш, Советашка гlолла депутаташа тlанийю халкъа боахам дlахо дегlабоалабара, бахача наьха культурно - бытовой хьашташ кхоачашдара тlаерзаяь йола халкъа пайдане а чlоаггlа эшаш а йола решенеш, хlьата уж кхоачаш а ю. Хlара Совета, хlара депутата гонахьа царна новкъостал деш шоай лоlамагlа из гlулакх каранийца активисташ ба. Уж ба исполкомий штате йоацача отделий, уличайи ценойи комитетий, новкъостий судий, халкъа тlахьожама группай, кхыча къахьегамхой общественни организацей членаш. Эзараш къахьегамхой ба промышленни предприятей массазарча совещаней членаш болаш. Цо хьахьокх вай мехка lаьдал бокъонца халкъа бе доаллаш хилар, къахьегамхой пачхьалкхенна доал дара шерра юкъе озаш хилар, общественни вахарера цар лоархlам боккха хилар. «Пачхьалкхе яхар из вай да» ала йиш йолаш ва хlара советски саг.

Социалистически демократи толамца дегlаахара эша хоадам беш дола хьал да коммунизм хьалъяра лоаттабеча къовсамерча советски халкъа идейни баьчча йолча коммунистически парте деш дола кулгал. Советски нах чlоаггlа кхотабенна ба шийи хlамсарча партена гонахь, шеко йоацаш хьал а лоац, чакх а йоаккх цун ленински политика.

Советски Конституце еннай вай мехкарча наха дуккха ноахалаш хьега сийлахь-йоакха къахьегара бокъо. Хlьата из да социализмана карагlдаьнна lалаьмате доккха хlама. Вай мехка бац е хила йиш а яц бе болх боацаш нах, хlара советски саго хорж шийна еза професси, хlьата ка маьхал а йоалаш къахьегара эша хьалаш цунна долаш а да.

Советски сага еннай деша, салагlа, къавелча материальни lалашвайта бокъонаш. Вай пачхьалкхено даим йоакхо ю наьха уналlеной, цар культурни боарам лакхбара, вахар ярзе хилийтара. Бlаьш эзараш кв. метраш йола наха чубаха цlеной даьд республика городашкеи юрташкеи духхьал бархlалагlча пятилетке. 527 юкъарча образоване школашка дешаш да 278,2 эзар бер, 306 берий беши яслияш республике цар леладу 24205 бер.

Иштта йоккхий бокъонаш лу вай конституце Советски сага. Цхьабакъда бокъонаши паргlатонаши енна lац из къахьегамхошта. Советски Конституце хоадам боллаш дола декхараш тlадохк хlара сага, уж да Даьхе лораяр, хьинаре къахьегар, халкъа доалахье лораяр, вай мехка сий лакха лоаттадар. Уж декхараш кхоачашдар, Даьхен экономически, политически, оборонни низ чlоагlбара шийи де йиш мел яр дар да хlара советски саго шийи вахара керттера чулоацам лархlа беза хlама.

Берригa советски нах къаьстта дегаш гlоздаьнна а хьинар ура этта а болча хана дезлу вай мехка Конституце Ди укх шера. Цкъадале, КПСС XXIV съездо белгалъяь коммунизм хьалъяра lалаьмате йоккха программа кхоачашъеш ба советски нах; шозлагlа дале, укх деношка хиннача КПСС ЦК ноябрьски Пленумои СССР Лакхехьарча Совета кхоалагlча сессеи решенеша хьалхашка оттадаь хоадам боллаш дола декхараш тlагlерттa чакх а доахаш, ийслагlча пятилетка хьалхарча шера план толамга кхоачашъеш ба уж. Массе моттиге: фабрикашка, заводашка, промыслашка, гlишлошъеча шерра яьржай социалистически яхь. Дуккхача цехаша, предприятеша, колхозаша, совхозаша ханал хьалха кхоачашъяьй 1971 шера план а тlайийса социалистически декхараш а. Чlоаггlа раьза хинна тlанйцар Нохч-Гlалгlайчен къахьегамхоша Конституце Ди тlакхоачаш латтача деношка хинна республика промышленносто 11 бетта план ханал хьалха кхоачашъярах бола хоам.

Промышленности юрта боахами дегlабоалабеча, культура лакхъеча, халкъа вахара хьал тоадеча мехко даьхача доккхийча толамаша кхы а доккхагlа дола керда толамаш дахара дегаш увраувттаду советски наьха.

# КЪАХЬЕГАМХОШТА ИРАЗ ДЕННА ЗАКОН

## ДЕМОКРАТЕ КОТАЛО

(Йистедоалар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

Республика халкъа боахаме болх беш ва лакхерен юкъера специальнии образовани йола 50164 специалист, цу даькъе 29288 кхалсаг. Хьалха тIехьабиса, бекъабенна хинна юрта боахам хьалха латта социалистически производство а хинна дIаэттаб. Алхха укх тIеххьарча пхе шера юрта боахамга кхаьчай 3400 трактор, 1500 комбайн, 1880 грузовойи легковойи автомашенаш, лакхбеннаб кхашкара хьувкъам, хьайбай продуктивность. Юрта боахаме болх беш ва лакхерен юкъера специальнии образовани йола 3026 специалист. Доккхий толамаш даьхад социально - культурии гIирсаш хьалдара даькъе. Республике я шиъ лакхерен 12 юкъера специальнии дешара заведенеш, хIаьта цига соахк дешаш хиннав 27558 саг. Укх тIеххьарча пхе шера цар арахийгав 21937 къона специалист. 20,2 эзар квалифицированни болхлой арахийцаб профессионально - технически образоване дешара заведенеша. Вайцига я болх беш 1775 Iилман болхло, цу даькъе 21 доктори Iилмай кандидати волаш йола 15 Iилма-тохкама институт, 527 общеобразовательни школашка болх беш 11900 хьехархо, дешаш 278,2 эзар зIамига саги йоIи да. Вайна лоархIаме событи я 1972 шера 1 январе дена Нохч-ГIалгIай Паччахьалкхен Университет хьаеллаш хилар.

Республике болх беш я 384 библиотека, 359 клуб, 338 киноустановка, 2 музей, 3 театр, Паччахьалкхен филармони. Цкъара тираж 200 эзар гаргга экземпляр а йолаш республике эрсий, нохчий, гIалгIай меттала арадувл 4 республикански, 14 городий, районий газеташ.

ЙоккхагIа а шерагIа а хулаш я республикерча дарбан учреждений сеть. Болх беш я 9665 менги чулатташ йола 78 больничи учреждени. Медучреждениешка бахача наха шоай Iимерза гIулакх деш ва 1960 лори 6472 юкъера медицински болхлои. Бахача нахах хIара итт эзар сага лоархIаш 18 лори 60 юкъера медицински болхои ва вай.

Республике я 1930 моттиг йолаш 10 санаторийи салоIа цIенош, соахк цига дарбаш дейташи салоIаши хиннав 18175 саг. 306 берий яслешкеи бешамашкеи леладу болхлойи гIулакхерча наьхен 24 205 бер. Социальни страховане органашка пенсеш йиду 88200 саго.

Советски паччахьалкхен хьалашка мара хила йиш йолаш дац йIаьха йоацача исторически хана селлара доккхий хувцамаши экономика, культура, Iилма, искусство дегIаяри.

Са ца кхоадеш болхлоша, колхозхоша, специалисташа хьийтача къин бе боагтIача тайпара мах баьб партен правительствая. 1965 шера 13 декабрерча СССР Лакхехьарча Совета Президиума УказагIа Нохч-ГIалгIай АССР-а Ленина орден еннай халкъа боахам дегIакхувлача толамаш дахарах. Социалистически экономикен культурен дегIакхувлача доккхий хIамаш карагIдувларах Сийлахьйоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шу дизара сийна 1967 шера 13 октябре КПСС ЦК, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Министрий Совета, ВЦСПС Памятни Байракх еннай Нохч-ГIалгIай АССР-а.

1971 — 1975 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара Паччахьалкхен пхе шера план а Директиваш а чIоагIъяьча КПСС XXIV съезда исторически решенеша советски халкъа хьалхашка доккхий декхараш оттаду вай мехка экономически, политически, оборонни низ чIоагIбара.

Халкъа вахара хьал тоадар да вай парте политика керттера делерхIар, хIаьта цу наькъаца белгалдоалаш хургда гаьнна дIахо йодача ханара вай гIулакхаш а.

ИйслагIча пятилетка доккхий декхараш кхоачашдеча юкъе шоашкара доагIаш дола дакъа лоац Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша а. Пятилетка чакхйоалаш шера 25 эзар тоннал кIезигагIа доаца мехкдаьтта даккха, 1 миллион квадратни метр чуIе моттиг йола цIенош хьалле, дуккхагIча квартирашка газ чуйилла, унахцIено лораяра, просвещене, культура учреждений сеть шеръе езаш да вай.

Ерригa йоаккхаш йола продукци 19,1 процент дуккагIа яккха, шера юкъера лаьрхIача доаккхаш дола ялат 510 эзар тоннага дIакхоачаде, общественни доахан дебаде дезаш ба юрта боахама къахьегамхой.

Къахьегама кердача толамашца накъаболх советски нах Конституце Денна. 9 пятилетка производственни планаши заданеши толаме кхоачашъяра дерригача халкъо лелаеча социалистически яхьа юкъе а баха, вай республика къахьегамхоша итт бетта план кхоачашъяьй промышленни продукци хьаяран цунна реализаци яран, колхозашеи совхозашеи — паччахьалкхенга ялат дохкара халкъа боахама план.

ИйслагIча пятилетке хьалхашка латта доккхий декхараш кхоачашде дезаш хиларо дIадех Советий ерригача звеньяша, депуташа, паччахьалкхен аппарато, Iалаьмате йоккхача активо коммунизм хьалъяра декхараш кхоачашдеш нах оарцагIбахара дакха хьинар, творчески инициатива гойтилга.

# КЕРДАЧА РЕДАНТЕ ТАХАН

ФОТОРЕПОРТАЖ

Шин аргIа юкъе... Цхьаккха саг ца вахаш, маьлхо йокъаяь эрий аре хиннай из Советий Iаьдал далалехьа.

Хьалхарча пятилетке цига хьалийр Алханчуртски мелиоративно-оросительни система. Тийрка хий кхаьчар шин аргIа юкъе.

1959 шера цига вIашагIъеллар «Алханчуртский» яха хьайбаш кхоаба совхоз. ХIанз 500 цIа а долаш йоккха юрт хиннай цох. Дукха тайп-тайпара гIишлош хьалъяьй укхаза укх тIеххьарча 11 шера: хьехархоштеи специалисташтеи хьалдаьд шозза вIаштIардаь бархI дезала лаьрхIа цIа, шозза вIаштIаръяь совхоза контора, болх беш я ши тика, гостиница, столови, торгови центр, школа, библиотека, медпункт, клуб. Цу массайолча гIишлошта йIовхал луш я керда хьалъяь газови котельни, кхы дуккха а гIишлош.

ХIара цIагIа хий чудиллад, газ я. ХIара шоллагIча цIагIа телевизор я.

— Уж толамаш доахача, наьха хьалаш тоадеча доккха дакъа лоац юрта Совета депутаташа, активо, Царна юкъе ба депутаташ: Евлоева ПаьтIамат — хьехархо, Эльжеркиев Рубен — комсомольски организаце секретарь, Мартазанов Мовсар — юрта Совета секретарь, кхыбараш, — яхаш дувц юрт Совета председатела Льянов ГIапура.— Шоай юрт кхы а хозагIа хилийтара къахьегаш ба депутаташ, баха нах. ДIайогIа лаьрхIад 1000 соми га, 20 дезала лаьрхIа керда 10 цIа, бани хьалъергья хьатIадоагIача шера, 5 депутатски комисси я харжархоша шоашта тIадилла наказаш кхоачашдеш.

СУРТАШ ТIА: лакхехьа — торгови центр; аьрдехьа — юрта Совета депутат, исполкома член Евлоева ПаьтIамат; аьттехьа — пхийтта бера нана Ахильгова Зина газ чуйилларах паргIата яьнай.

С. ХАКИЕВА сурташ.

ОСМИЕВ Хьамзат.

## МАЬЛХА КАМАЬРША ЗIАНАРАШ

Хьалдарий наIарга  
СагIийга бодаш мо,  
Iа гIийла лийза ког  
Тахан хьа байбаьраш;  
ЦаI мара доаца бер  
Деннача наьна мо,  
Хьа керахь дийлха дог  
ГIоздаьккха хьестараш  
Я хьона, са даьй-мохк,  
Вахара-Закона —  
Конституце — маьлха  
Камаьрша зIанараш,  
ТеIача дохк санна,  
ДегIала къел теIаш  
Iа лайна из бала  
Качара баьккхараш,  
Халбата йоаллаш мо,  
Баьдеча яьлла хьо

Дог Iаббаш доккхача  
Иразах кхеьяьраш  
Я хьона, ГIалгIайче,  
Керттерча Законо —  
Конституце хийца  
Беркате зIанараш  
Фаьлгашца бувцача  
Турпалий-наьртий мо,  
Доллача хIаманга  
Низ кхоачаш вай даьраш,  
Халкъашта юкъера  
Барт-цхьоагIо, доттагIал  
Из хьийна болат мо,  
Дайман чIоагIдаьраш  
Я шоана, вежарий,  
Конституце — малхо  
Маэшша хьахийца  
Лир доага зIанараш.

## СИЙЛЕН ДЕКХАР

МоллагIча Совета депутата эггара хьалхара декхар да шийх тешам а бенна из сийлен гIулакх шийна тIадиллача наьха лоIам кхоачашбе хьажар.

Тха горсовете цу тайпара хержа 50 саг ва. Назрайь дегIа ме ух, бахача наьха вахара хьал тоа ме лу безагIа хул тха депутатий белаж тIа улла мухь. Цу тIа а укх тIеххьарча хана шеръеннай тха бокъонаш а, лакхбеннаб бехктокхам а. Хьабе болх шортта ба. БIарг лакха дукха моттигаш я.

Из чоалхане болх беш керттера теркам тIалоаттабе беза гIулакхаш дицлац тхона. Уж да: харжархой наказаш кхоачашделга, город хозъяр, тоаяр, бахача нахагара сов йола хьайбай продукташ хьаийяр, кхетама балха боарам айбар.

Тхона укх шера харжархоша деннача наказашта юкъе оаха кхоачашдаьраш да: города юкъе ца хаддаш автобус лелалга вIаштIехьдаккхар, шин улицагIа (Трудовая, Ингушская) газ хьачуйилийтар, шоллагIча школе буфет хьаеллар... Цхьа ткъаьх наказ дар деннар. Уж оаха хIама ца эшшаш кхоачаш а даьд.

Боккха теркам тIабохийт депуташа город гIена, хоза, тоаенна хилийтара. Цу гIулакха лаьрхIа укх шера тхона хьахийцадар 70 эзар сом ахча. ХIаьта а цунах тийша Iац тхо. Моттигерча предприятеша, организацеша, бахача наха гIо ду. «Электроинструмент» заводо шийчотах 320 метр бIаьха тротуарни асфальта никъ биллаб, 2000 га дIаегIай. Иштта хьинаре дакъа лоац город тоаеча АМООС-а, нефтебаза, кхыча предприятеша. Цар 90 паркови доккха гIандаш оттадаьд наха салоIача моттигашка. Царех дIадахийта ахча цу предприятеша деннад.

Доккха новкъостал ду горсовета уличии комитеташа. Царна юкъе къаьстта белгала я н. н. Нальгиев, Оздоев, Торшхоев, Беков председателаш бола комитеташ. Царга гIолла атта чакхдоаккх оаха моллагIа дIадоладаь лоархIаме гIулакх. Дукха ха йоаццаш ледаро лелар тха городе бахача нахагара дулх хьаийделга, из дохкаргдолаш нах дIакхетабелга. Улицай комитеташкара нах вIашагIа а теха дийцар оаха из дош. Тхо тхоаш а кхыбола депутаташ а баьлар цу гIулакха оарцагIа. Организаторски кхетама балхо шийтIулакх дир. Дукха ха ялалехьа заготпунктаашкара гIадвуга хоамаш аха доладелар. Массехк ди хьалха итогаш йир оаха цу балха, 209 центнер дулх дIачуденнадар бахача наха. Из да оаха шера дIачудала лаьрхIа хинначул 5-зза дукхагIа. ЛаьрхIар 40 центнер мара яцар тхона.

Практика хьахьеккхад нахаца бувзам чIоагIа хилийтара сходаш чIоагIа лоархIаме хилар. Цудухьа теркам тIера баккхац оаха царна. ЛоархIаме проблема гучйоаллаше а сход ю оаха, хIаьта хоаш ма дий вIашагIа а ххийтта городо... юрто чIоагIдаь хIама мел низ болаш хул.

ТIеххьарча шерашка кхувш боагIа нах аьрдагIлеларца дувзаденна дукха телха гIулакхаш нийслу тха городе. Из дош сходе дийцар оаха дIадахача шера. Цига къаьст-къаьста комиссеш хержар лаьрхIа кхувш боагIача нахаца беш болча балха тIахьожам лоаттабе. Укх шера дукха ха йоацаш хиннача сходе цу комиссей отчеташка ладийгIар. Цу сходе белгалдаьккхар халкъа дружинникий хьинар, инициатива лакхъе езалга. Аз лакхехьа йийцача уличии комитеташка а кхаьчар цу лоархIамерча гIулакхах дакъа.

Городерча промышленни производствага а кхоач депутатий влияни. ТIехьаюсача организацешка хул тхо. Заседанешка, сессешка дувц производственни гIулакхаш. Укх тIеххьарча хана дуккхагIа терко тIайохийт оаха коллективаша шоаш социалистически декхарех лаьца денна дош кхоачашдара, хIаьта яхь вIаштIехьйоаккхилга мишта лел хьажара.

Дукха ха йоаццаш тIехьаюсачарех яр тха маькх ю завод. Продукци во я яхаш нах а леткъар. Техкар оаха цун болх, тхоай. сесс дийцар, могтача тайпара новкъостал дир. ХIанз хьалха латтачарна юкъе яхай из.

ХIанз укх деношка Москве хиннача КПСС ЦК Пленума, СССР Лакхехьарча Совета сессе документаш Iомадеш, тхоай болх цар хьеххача наькъ тIа боаккхаш да тхо.

Х. БУЗУРТАНОВ.  
Наьсарерча горисполкома председатель.

## ДИКАГIА БОЛХ БЕ ДОГ ДОАГIА

Толамца кхоачашъяьй цхьайтта бетта план «Грозэнерго» №№1, 3 йолча электростанцей коллективаша. Еррига уйла тIаяхийта Iомаю энергетикаша КПСС ЦК ноябрьски Пленума. СССР Лакхехьарча Совета кхоалагIча сессе материалаш. ХIара бригаде, смене уж материалаш ешащ а ювцаш а ба агитатораш.

— Укх пятилетке кхоачашде лерхIача доккхийча гIулакхаша тешал ду вай паччахьалкхе ди тIехьа йIаьхегIа, низ болашагIа хургхилара, цунга хьежжа наьха торо а тоалургхилара — йоах Къахьегама Щеча Байракха орден лелаеча Асуханов Iаббаса. Парте еча йоакхонна жоп а луш кхы а дикагIа къахьега дог доагIа.

Из уйла йолаш яхье баьнна къахьегача энергетикашта хьалха латт цхьоалагIча электростанцера В. И. Ленина орден енна котельни цеха слесарь А. Байсунгуров, электромонтер - релейщик М. Колин, № 3 йолча электростанцера котельни цеха слесарь Б. Минеев, турбина вокккагIвола машинист В. Мурзин, дукха кхыбараш.

Х. СУРУДЖАНЦ,  
«Грозэнерго» оператор.

## Цун сий ду

Массехк шу да Ужахова Махьмада Дебхан № 16 йолча столове болх беш йола. Нахаца Iимерза, безаме я из. Цунна еннай Ленински Юбилейни медаль. Дика болх барах баркалаш яьхад, Сийлен грамоташ тийнай цунна. ХIанз повар алла Iомалуш я из.

Цох тешам беннача новкъосташа Ленински райсовета депутат хержай Дебхан. Производственни болх юкъагIа а ца буташ дукха общественни гIулакхаш чакхдоах цо. Из я шоай предприяте местком а член. Столове болхлой деша дагIача бераша мишта деш хьеж, даьшца-ноаношца кхетама болх бу, кхыдола бытови хьалаш тоадара йоакхо ю. Дукха ха йоацаш боккха лоархIам бола хIама хиннад цун вахаре. Парте членалла кандидат дIаийцай Ужахова Махьмада Дебхан.

В. АЛАЕВ.

## Депутатий новкъосталца

Тха комисси ийдархой хьашташ кхоачашдара тIахьожам лоаттабеш я. 19 сага латт из. Царех 7 станични Совета депутаташ ба, вожаш активисташ ба. Цу цифраша хьахьокх нахаца айхха бувзам лоаттабара из зIамига низ боацилга ХIаьта денгара - денга оахоша тайп-тайпара дешаш къоастадеча хана макулла дукхагIа нах юкъеоза а гIерт тхо.

Укх шера цаI зIамига а йоккха а тика, кхыйола наха эша хIама йохка торгови предприяти йисаяц тха комиссе членаш ца кхоачаш, оаха тохкам ца беш, мах беча предприятей балха нийслу кхоачамбоацараш дIадахара новкъостал ца деш.

Каст-каста дувц стансовета сессешка тха комиссе уттаду дешаш. Дукха ха йоаццаш хиннача аргIанарча сессе продовольственни тикай балхах лаьца дийцар. Цига бар тIабийха продавецеш, райпо болхлой. Мах беча предприятей балха тIахьожам лоаттабе хьожабаьб оаха шоай гIулакх дика довзаш бола нах. Цу гIулакха оттаяь график а, план а я.

Духхьал тикашта тIахьожам баьIац тхо. Царна дохка товараш хьателараш болча а хул тхо. Ханханнахьа маькх хьекхахьац яхаш сигналаш ухар тхога дукха ха йоацаш. Тикашка болх берий бехкагIа нийсденна хIама хиннадацар из. Маькх еча заводе дахар тхо. Уж а бехке бацар. Завода дукха продукци телхаяр ханнахьа из тикашка дIаякха транспорт ца хилар бахьан долаш. КIоаргга техка а техка райисполкома заседане дийцар оаха из дош. ХIанз завода транспорт хьожаяьй, маькх ханнахьа тикашка дIакховчийт, ийдархой ревза ба.

ЦIаккха а хIама ца деш дагIаргоацаш, ца хаддаш массане цхьаьца дергдолаш вIаштIехьбоах оаха тхоай комиссе болх. Дукха ба тхона юкъе хьинар, йоккха опыт йолаш, наьха тешам бенна депутаташ. Эггара хьалха цIераш яха лов сона Малофенко Николай Павловича, Бурзоверова Любовь Леонтьевнай, Забурова Мария Георгиевнай. Активисташта юкъе белгалбаьннаб Шальнов Михаил Акимович, Бутенко Мария Михайловна, Санина Раиса Михайловна. Хьалхара шиъ — пенсионераш ба, кхоалагIъяр райбольница болхло я.

Каст-каста вIашагIдеттадаларца, тайп-тайпара проблемаш къестаярца оаcарегIа болх бе Iомалу тхо, дIадоладаь гIулакх кIоаргагIа техка а техка тешаме чакхдаккхар духьа.

Е. КОЛОМИЦЕВА.  
Суженски района Орджоникидзевски станичи Совета массазарча комиссе председатель.

## ДЕША БОКЪО

100 совгIа къам, халкъ, этнически группа яхаш хинна революци хилалехьара Россе просвещене хьакъехьа Европе эггара тIехьагIчарех цхьа моттиг лоацар.

1914 — 1915 шерашка Россе 16 городе яр 127,4 эзар студент деша а вагIаш 105 лакхера дешара заведени.

Парте VIII съезде тIанийцача программа тIа лерхIар деша безам болча наха лакхерча школай наIараш шерра хьаелла, эггара хьалхарча аргIана болхлошта а еллаш; лакхерча школе хьехалургдола нах преподавательски балха юкъеоза, Iилма керда низаштеи кафедранеи юкъера искусственни йовкъаш дIаяха; лакхерча школе пролетарейи ахархойи деша йиш хургйолаш дешархой материально Iалашбар.

Нах сословешта бийкъа хилар дIа а даьккха, Советски Iаьдало деша шерра наIараш хьайиллар берригача къахьегамхошта, уж моллагIча къама, дынах, маIакхал хиларга хьежа доацаш.

Ленински къамий политика хадданза кхоачашъяр, великодержавни шовинизмацеи моттигерча национализмацеи къовсам лоаттабар — из я вай мехка образоване система тIалатташ йола лард. Дукхха школаш, юкъерча а лакхерча а дешара заведенеш яхкаро йиш хилийтар Советски Союза халкъашка просвещенеи культураи ганаашка кхача. Советий Iаьдал эттача шерашка 40 совгIа долча, хьалха шоай йоазув ца хиннача къамага шоай наьна меттала йоазув кхаьчар. Болхлой класс, ахархой, интеллигенци вIаши гаргаозара, вай общества социальни цхьоагIо чIоагIъяра тIаерзаяьча вай парте политикага хьежжа дукха хIама даьд лакхерча дешара заведенешка болхлойи ахархойи бола кагирхой кхачийтара.

Ерригача дешара заведенешка мах боацаш дешилга юкъедоаладаро, рабфакашка, юкъерча специальнии лакхерчеи дешара заведенешка деша багIараша стипендеш теларо къахьегамхой берашка йиш хилийтар лакхерча а юкъерча а образованега кхаччалца деша.

Халкъа образовани дегIайоалаяра Коммунистически партен Советски правительствай еш йола йоакхо хьахьекхай лакхерча дешара заведеней студентийи юкъерча специальнии дешара заведеней дешархойи материальни хьал а фусамий - бытовой хьалаш а дIахо йодача хана тоадарах. КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советон баьча соцамо.

ХIанз вай мехка вузашка дешавагIа 5 миллион гаргга студент, юкъерча специальни дешара заведенешка 4,5 миллион дешархо. Уж болхлой, колхозхой къахьегаче интеллигенце къонгаши мехкарийн ба. 930 эзар Iилма болхло ва вай мехка. Духхьал дIадахача пхе шера 7 миллион совгIа специалист арахийцар вай вузаши юкъерча специальни дешара заведенешеи. Заочни сайрийнареи заведенешка деша вагIа 2 миллион совгIа саг. Цу хана чухь хьайиллай керда 60 совгIа вуз, царца 9 университет а йолаш. Союзни республикашка меттал, автономни республикашка а яьхкай хIанз университеташ.

1970 шера хиннача перелиса данеегIа 75 процент городе баха нахи 50 процент юрта баха нахи юкъерен лакхерен образовани йолаш ба. Дунен цхьанна паччахьалкхен боацача тайпара дукха специалисташ ба хIанз СССР.

Кхыча доакъошка санна халкъа образованена ларде а мехка халкъий доттагIал латт.

Нохчийи гIалгIайи шоай наьна меттала йоазув дацар революци хилалехьа. Эрсий меттала йоазув ховш 0,3 процент нах мара бацар. Къаьстта кIезига бар дийша кхалнах. Советий Iаьдало дIадаьхар кхалсаг маIача сага нийса ца лоархIаш хинна законаш.

ХIанз духхьал дIаяхача пятилетке лакхера образовани йола нохчийи гIалгIайи шозза дукхагIа хилар.

Республикана хьехархойи преподавателаши кийчбеш йола пхьоале а хинна дIаэттай Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен педагогически институт. Духхьала дийнахьарча отделене цун факультеташка деша вагIа 2497 студент 27 къамах бола нах ба уж. Царех нохчийи гIалгIайи 1003 саг ва. 1006 студент юрта районашкара баьхка нах ба.

1936 шера ше хьахиннача хана денз 13800 хьехархо арахийцав институто. Институте деша вахара кийчон отделене дешаш болхлойи юртарчеи кагирхоех 100 саг ва.

Дика дешара мел эша хьалаш хьахилийтад студенташта. ХьатIабаьхкача студенташта общежитеш я. Укх декабрь бетта хьалъяь яьнна яргъя 848 студент вахаргвола кхы цхьаькха общежити. Студенташта салаIара Каспийски форда йисте хьалъеш я спортивнооунахцIенон лагерь.

ХIанз институте хьехаш 5 доктори 83 Iилмай кандидати ва. 295 преподавателах нохчийи гIалгIайи 38 саг ва.

Республика культурни вахаре йоккха событи я 1972 шера январь бетта университет хьаеллаш хилар. Цо кийчъергья тайп-тайпарча профессех йола кадраш.

Коммунистически общество тешшаме хьалъергйола нах хила, партен правительствай политика пропагандисташ хила, парте къамаи политикана тIера бувларашта духхьал къиза къовсам лоаттабе, дынах а дIаяхача замах а юхедиса, вай вахара новкъарле еш дола хIамаш къахьегамхошта дIадовзийта декхарийла бараш студенташ ба.

А. ГОЙГОВА,  
Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен педагогически института парткома секретарь.

## НАЬХА ДУХЬА

Бахача наьха бытови хьалаш тоадара парте XXIV съезда решенеш кхоачашъяра ма хулла йоакхо ю тха районе. Укх шера Гикало цIерагIча юрта 536 бера лаьрхIа керда школа, столови, промтоварни ши тика, 8 квартира йола хьехархошта лаьрхIа цIа хьалдаьд. Иштта Пригородни юрта 320 моттиг йола керда школа, Йоккхача АтагIа, Виноградни юрта школашта хьатIахетта цIенош хьалдарах дикка тоаденнад дешара хьалаш. Укх шера хьалдаь даргда Терски юрта 240 моттиг йола хьатIахетта деш дола школьни цIа.

Районе цхьадола наькъаш дикача хьала тIа дацар. Тишленнараш тоа а деш 120 километр наькъаш дахкад, 2 эзар квадратни метр гIашлой уха тротуараш тоаяьй, 40 километр водопровод йиллай. Цул совгIа общественни болама хьисапе 20 эзар совгIа сомийи декоративнии га дIаегIай. Цу тайпара масалаш кхы дуккха а доаладе йиш я. Уж балхаш чакхдоахача лоархIаме дакъа лаьцад общественносто, дуккхача депутаташа. Къаьстта белгалъяккха лов Победенски поселкови Совета депутат Грозненски молочни совхоза гIишлой отдела болхло Е. П. Семиненко. Харжархой наказаш дика кхоачашду цо, парте XXIV съезда решенеш кхоачашъяра коллектив оарцагIйоах. Цудухьа шоай депутата сийду харжархоша.

А. СУСЛЯКОВА,  
Грозненски райисполкома бехктокхаме секретарь.

## Наказаш кхоачашду

Укх шера къаьстта дукха наказаш тийннад къахьегамхоша тха райсовета депутаташка. Уж кхоачашдара дукха балхаш даьд района депутаташа. Масала, укх шера библиотекаш а йолаш шиъ юрта Совет хьалъяьй Веданеи Дышне-Веданеи, кхоалагIъяр хьалъяь йоаккхаргья ер бутт бовлехьа Харачое а. Ведана центре дукха квартираш йола ши цIа хьалдаьд. Сельментаузен яхача юртен Ленина цIерагIча колхозен бахача наьха культурни хьалаш дикка тоаденнад. Цига хьалъяьй башхадика клуби культура ЦIаи.

Дышне-Веданеи Махкетен хIараяр 50 моттиг йолаш шиъ детсад хьалъяьй. ХIанз шоай бераш цига дIа а телаш паргIатта балха аха йиш а ноаной.

Къаьстта йоккха терко яьй дешархой хьалаш тоадара. Первомайске, Белгатое, кхычахьа 800 дешархочоа лаьрхIа керда школаш хьалъяьй, школашта хьатIахетта цIенош даьд.

П. АЛТАЕВА,  
Ведана райисполкома председатель.

## ТЕШАМ БОАБЕРГБАЦ

Урус-Мартана районе лорэпидемиолог волаш аз болх буер пхелагIа шу да. Цу юкъатIа шозза районни Совета депутаталла хержав со. Иштта наьха сайх тешам боларагIа доккхал ду аз. Цунга хьежжа аз а, соцa райсовете унахцIено лораяра массазарча комиссе членаш болча кхыча депутаташа а тхоай низ дIакхоачар ду инфекционни лазараш районе махулла кIезигагIа хилийтара, унахцIено лораелга тоадара. Ялх саг чувоагIа тха комиссена. Царел совгIа 21 активиста новкъостал ду тхона къахьегамхоша денна наказаш кхоачашде. Цул совгIа юрташкарча Советий депутаташта новкъостал ду оаха. Укх шера оаха царна лаьрхIа 7 семинар яьй. Цу семинарашка дийцад лазараш дIа-хьа ца дувлийтара профилактика ярах, балха планаш оттаярах, заседанеш чакхъяхара йолча методиках дола дешаш. Юрта Советашкара бувзам мел ца болийташ, дIахо йодача хана кхы а чIоагIбе беза. Комиссе балха дакъа лацарал совгIа денна кхы а дукха дешаш къоастаде дезаш хул депутат. Из керттерча даькъе депутата нахацара бувзам чIоагIа хиларах, из цар хьаштий даим йоакхо еш а, нах цох тешам бенна а хиларах тийша да. Цудухьа эггара хьалха шоашта вовзаши шийна тIадихьа гIулакх дизза чакхдоаккхаргдолаши волча депутата тIаболх харжархой.

ГехтIа бахача нахагара дукха жалобаш ухар цу юрта фельдшерски - акушерски пунк яц яхаш. ХIанз цу тайпара пункт хьайиллай цига. Иштта керда пункташ хьайиллай Урус - Мартанерча юкъерча школашка. ВIаштIехьдаьккхад берий яслешта ремонт елга. Дукха болх баьб депуташа — комиссе членаша чена хула лазараш дIадахара а, холера яхача лазарах нах лорабара а, из хургдоаца гIулакх Iалашдара а. Районе баха нах дIаюха дувлача лазарех лоралургболаш царна кхетам луча хана биза пайда эц радиох, кепайоазонах, беседаши лекцеши ю. Укх шера унахцIено лораяра хетаяь цхьайтта лекци йийшай. Каст-каста хул со а, комиссе членаш а тхоай харжамий участкашка. КПСС ЦК, вай правительства соцамаш, халкъа боахам дегIабара дешаш дувц оаха харжархошта. Депутаташа хьинаре дакъа лоац района нах бахача моттигашка цIено лоаттаяра, уж моттигаш тоаяь кийчъеча. Активо тIахьожам лоаттабу юртарча гIувнашкара хьайийду хий цIена да е дац хьожаш. Гучадаьнна кхоачамбоацараш дIадахара де дезар дир.

Укх шера 12 саг медицински лакхера образовани йолаши 20 саг юкъера образовани йолаши болх бе керда специалисташ баьхкаб районе. Царна квартираш нийсъяра, цар бытови гIулакхаш тоадара чIоагIа оарцагIбаьннабар депутаташ Р. Мальсагова, С. Мадаева, Х. Чукаева, кхыбараш. Депутатий новкъосталца хьайийллай тха районе 56 саг деша вагIа Грозненски медучилища филиал.

Со депутаталла хержав 72 округе гIолла Шалаже бахача къахьегамхоша. Цар деннача накачех цаI дар шоай юрта больница хьееллилга дехаш. Из наказ кхоачаш а деш хIанз 25 менги латтаргбола больница хьалъе йолаяьй цига. Цу больница здания лард мах боацаш юрта бахача активисташа еллай. ХьатIадоагIача шера яь йоаккхаргья из.

А. БАКАЕВ,  
Урус-Мартана райсовета депутат.

*КПСС Центральни Комитетен СССР Министрий Советен*

# ДУЛХЕИ ШУРИЙИ ПРОМЫШЛЕННОСТА ПРОИЗВОДСТВЕННО-ТЕХНИЧЕСКИ БАЗА ДЕГIАЙОАЛАЯРА ХЬАКЪЕХЬА

Дулхеи шурийи промышленность дIахо дегIайоалаяра, доахани шурен шоай ханнахьа дIачуэцилген комплексно чакхдоахилген Iалашдар, дулхеи шурийи продуктащца баха нах биззагIа Iалашбар духьа КПСС Центральни Комитетои СССР Министрий Советои соцам баьб «Дулхеи шурийи промышленноста производственно-техническн база дегIайоалаяра хьакъехьа».

СССР дулхеи шурийи промышленноста министерстванен союзни республикай министрий советаштен 1971 — 1975 шерашка заданеш оттаяьй дулхеи шурийи продукташ яхара боарамаш 1,4-зза лакхде аьнна. Шозза совгIа дукха гIа арахеца лерхI шушашкен пакеташкен доалла дулх, шура, кефир, кхыйола шурий продукташ, стерилизованни шура. ДукхагIа хьае лерхI сосискаш, сарделкаш, чIоагIа копчени маршаш, копченосташ, кхыйола дулха продукташ. Дикка дукхагIа хьае лерхI дулха ахфабрикаташ. 1974 шера денз бахача наха эша берий кхачанна лаьрхIа екъа шурий продукташ бизза кхоачамбалла Iалашъе лерхI. Уйла тIаяхийтай дулхеи шурийи продуктай дикал, чам тоабара а пар кхачанна луш бола вайда лакхбара а.

Болх беш йолча дулхеи шурийи промышленноста - предприятешта дIахо специализаци ярай балха овсарле лакха йолча оборудоване керда тайпаши механизированнии автоматизированнии линеши юкъекххахьара чотах производственни процессашта механизаци яра боарам дIахо дикка лакхбаран тIадерзадаь гIулакхаш чакхдаха оттадаьд.

Союзни республикай министрий советашта, СССР дулхеи шурийи промышленноста Министерствана, гIишлошъяйтача министерствашка ведомствашкен карарча пятилетке заданеш чIоагIъяьй доахан, дулх, шура чакхйоаха керда предприятеш хьалъяран болх беш ярашта реконструкци яран. Производственни мощносташ дегIайоалаяра, Iилма-тохкамен проектнии организацеш, опытно - промышленни базаш а кхыйола производственни объекташ а шерьяра СССР дулхеи шурийи промышленноста Министерствана 4 миллиарди 178 миллиони сома паччахьалкхен капитальни вложенеш хьожаяьй. СССР дулхеи шурийи промышленноста Министерствана бокъо еннай союзни республикай дулхеи шурийя промышленноста министерствашта а дулхеи шурийи промышленноста областной (краевой) управленешта (объединенешта) а предприятей пурамагIа 50 процентага кхачалца йолча производство дегIакхувлара фонда средствашта централизаци е а хIаьта предприятешта цхьа наггахьа йолча хана предприятеш хьалъяра, шеръяра, царна реконструкци яра дIахийца паччахьалкхен централизованнии централизованни йоацеи капитальни вложенеш вIашагIтоха а мукъабала. СССР Госбанка мукъабеннаб наггахьа хьожаданза ца доалаш моттиг нийсъелча 1971—1975 шш. дулхеи шурийи промышленноста предприятештеи организацештеи керда техника юкъекхахьара болх беш йола предприятеш шеръярай царна реконструкци яран, хIаьта иштта халкъо леладу керда товараш хьаделга вIаштIехьдаккхара а йIаьхагIа ханаш ехка кредиташ тела.

СССР Госбанкаи СССР дулхеи шурийи промышленноста Министерстванеи тIадиллад 1972 шера дулхеи шурийи промышленноста объекташ хьалъеш йола дIа-хьа лела механизированни колоннаш вIашгIйоххилга, цар кхоачашдеча гIишлой - монтажни балхашка хьежжа оборудованецеи механизмашцеи Iалашбелга.

Соцамо чIагIъяьй болх беши хьалъеши йола дулхеи шурийи промышленноста предприятеш балха овсарле лакха йолча хIанзарча технологически оборудованеца кийчъяра шерра программа. Яйгачеи кхачани промышленноста лаьрхIа машенаши бытовой приборашн еча Министерствана тIадиллад серийни оборудовани дукхагIа кийчъелген лоаттаелгеи, технологически оборудовани керда тайпаш хьаделга карадерзадаран укх пятилетке доахан, дулх, шура чакхйоахача предприятешта из лоаттаяран енна заданеш кхоачашъелга.

Дулхеи шурийи промышленноста кьаьстта упоковочни материалаши стеклотареи лоаттаяра заданеш оттаяьй СССР химически промышленноста Министерствана, целлюлозно - кахьата промышленноста Министерствана, гIишлой материалаш еча промышленноста Министерствана.

СССР юрта боахама Министерстванеи союзни республикай министрий советаштеи тIадиллад шера керте дулхеи шурийи промышленноста предприятешта, цу предприятей производственни мощностех пайда эцилга дикка тоадар духьа цхьаи боараме доахани шурен лоаттадара де дезар делга.

## Дикача гIулакхашца хьаллоац

Укх деношка тха коммунистий, беррнгача болхлой теркам «XXIV съезд хинначул тIехьагIа КПСС ЦК дунен халкъашта юкъе леладаьча гIулакхех» КПСС ЦК Пленумо баьча соцамои СССР Лакхехьарча Совета кхоалагIча сессе материалашеи тIаззаб. СССР лакхехьарча органо 1971—1975 шерашта лаьрхIа чIоагIъяь планаш кхоачашъелга хIара коллективе латтача къахьегама гIулакхех тийша долга дIакхетабе гIерт тхо боахамера беррига къахьегамхой. ХIаьта шоашта хьалхашка оттадаь моллагIа декхар цар бехктокхаме хеташ кхоачашделга ховргда пятилетка хьалхарча шерарча хьожхамашка хьежача. Городе бахача нахага укх шера 4500 тонн баьцадаараш, дехкад оаха, тIехкхоачашъяьй шура, дулх доххара заданеш. Шерра яхь йоаржаяь къахьегаш болча боахама болхлошта юкъе хьалха латт бешамаш лелаеча Хаджимагамаева Зайнапеи Хусанова ПаьтIаматеи кулгалду бригадай коллективаш, хIаьта хьайбаш леладечарна юкъе белгалъяьннай хIанзле хIара Iаттагара 3012 килограмм шура яьккха доярка Душаева Деши. Укх деношка тха агитатораша, пропагандисташа шерра болх бу КПСС ЦК Пленумеи СССР Лакхехьарча Совета III-ча сессеи материалаш наха дIайовзийташ.

**Б. БАРКИНХОЕВ,**
Грозненски района «Юбилейный» яхача совхоза паркома секретарь.

## КХОАЧАМБОАЦАРАШ ДЕЦАРЕ...

Грозненски бурув тохара балхий управлене хьатIадоагIача шера чотах къахьегаш я Аьлий-Юрт —Эльдарово яхача мехкдаьтта доаллача моттигерча цхьоалагIча районни инженерно - технологически служба № 138 йола бурувтоха бригада, №№ 85, 88 йола бригадаш, Советски района № 27 йола бригада, кхыяраш.

Цу тайпара доккхий къахьегама толамаш царна доахаденнад хьалхарча дакъе бурувдеттача бригадашка къахьегам нийса вIаштIехьбаьккха хилар бахьан долаш, къахьегама овсарле лакхъергйола тайп-тайпара мероприятеш балха юкъе ккахьарах. ХIара бурувдеттар ва ший говзал ди тIехь лакхъеш. Шоай вIамагIашта эшшача моттиге новкъостал де кийча ба бурувдеттача бригадай кулгалхой В. Г. Петров, А. А. Кулаев, Н. Д. Гусаков, У. З. Шидиев, А. М. Шаипов, кхыбараш.

Цхьабакъда толамаш кхы а лакхагIа даха йиш хургьяр бурувдеттарий, эшача материалашца уж ханнахьа Iалашборе.

Укх шера 10 бетта бурувдетта турбаш ханнахьа хьатIа ца яр бахьан долаш 1717 сахьати, обсадни турбаш ца хилар бахьан долаш 3654 сахьати балха ха йоаяьй дукхача буровойшка. Масала, дукха мехкдаьтта дала торо йолаш йола шоллагIа РИТС-а № 115 йола Правобережная яха буровой 168 миллиметровни обсадни турбаш ца хилар бахьан долаш 23 сентябре денз болх га беш латт. БIаьш эзараш сахьаташ балха ха йоаяьй цар бурувдетта, утяжелитель, химреагенташ, хий, электроэнерги ца хилар бахьан долаш а цементаж ханнахьа ца йир бахьан долаш а.

Буровойшта цу тайпара во Iалашо яра бехке я «Грознефть» объединене снабженчески организацеш, УБР «Грознефта» энергетикаш. Буровойш каратажни партешца ханнахьа Iалаш ца яр бахьан долаш 275 сахьат цар балха ха йоаяра бехке я «Грознефтегеофизика» трест, колоннашта е йоагIача тайпара цементаж ца яр бахьан долаш балха тIа брак чакхъювлара бехке ба тампонажни колонна кулгалхой. Бурувдеттачарна дукха новкъарле ю Грозненски № 14—36 йолча автоколонна коллективо а. Цо ший ханнахьа вахтови автобусаш ца хилийтар бахьан долаш болхлой балха тIехьа а бувлаш № 29 — Аргун яха буровой графикагI йоагIача хана хьалъяь ца йоаккхаш йисар.

Уж кхоачамбоацараш дIахо нийслургдоацаш «Грознефто» болх вIаштIехьбоаккхе дикка дукхагIа хургба бурувдеттараша паччахьалкхенна бу пайда.

**Д. ГАБЛЕВ.**

# ФАШИЗМА IАД ДИЙННА ТIОМ

*Москвана юххе немецко-фашистски бIу бохабаь 30 шу дизарга*

ДУНЕН шоллагIча тIема йоккхагIйолча сраженешта юкъе кьаьстта моттиг дIалоац Москвана юххе хинначо. Духхьал укхаза, дунен тIа эгтара хьалхарча социалистически паччахьалкхен столицана юхе, эгтара хьалха наьха санна Iад дийра хестадаьча, атта коталонаш а йоахаш Европа мехкашта гIолла хийцца чакхдувлаш хьаденача гитлеровски эскара.

Германски фашизмана лаьттача къовсаме сийлахь-доккхача советски халкъа коталон сабелгало яьлар Москвана юхе. Советски Герзашцарча Низаша уккхазара даьлар гитлеровски бIу малхбузенгахьа, дIаболабир 1945 шера мае нацистски Германе столице—Берлине чакхбаьнна шоай коталон никъ.

Москвана юхе хинна тIом Щlеча Эскара вIалла аьттув боацача хьалашка дIаболабелар. Кхо бутт совгIа ха мара яьннацар тийшача балхагIа фашистски Германи Советски Союзах лата йолаенна. Щlеча Эскаро ше цхьаь къовсам лоаттабора низаш дукхагIа а технически дика хийчбаь а хиннача фашистски блока бIуна духьала. Антигитлеровски коалици хIаьтта вIашагIкхета йолалуш мара яцар. Цу хана дукха баржанза бар европейски халкъий къаман-кортамукъалеи къовсам. ШоллагIа фронт Европе йоацаш яр. Фашистски Германе тыл кхоачамбаь яр. Европейски мехкий ерригача тIема-экономически потенциалах фашисташа пайда эцар агрессиви тIема гIулакха, дунена доалде оттара, эгтара хьалха СССР йохаяра.

1971 шера гуйранга кхаьчача хана а низкъало дар Щlеча Эскара стратегически гIулакхаш. Ленинградагахьа тIехьашка ца баьлча, Смоленски Киеви дIа ца елча баланзар советски бIу. Кхерам тIабессар Харьковна, Донбасса, Крыма, Малхбоаленгахьа дIахо а чугIерташ бар гитлеровски бIу. Iаьльмате доккхий зенаш шоашта хуллашехьа а. ХьалхагIа а санна стратегически инициатива, низеи средствайн совле моастагIчунга яр, фега а тIех из вар.

Центр дIахо а малхбузехьарча стратегически лостамгахьа йолаш бола Iалальмате боккха лира къовсам баьржар Баренцево фордагара Iаьржача фордага кхаччалца йолча шерача фронте.

Укхаза, Москвагахьа бодача наькъа тIа, шоай керттера низаш тIагулдеш яр шекхе оагIуа, беррнгача тIемах хургдар цига къасташ дар цу хана.

Москва дIалацар духьа немецко-фашистски эскаро советско-германски фронте йолаьча гуйран наступлене керттера дакъа лоархIалуш йола «Тайфун» яха план оттаяьяр германски стратегаша.

Цу наступлене лиирхIараш тахан дика довза и да. Цар лерхIар, кхаь лостамгахьа чIоагIа низ болаш хIама а теха обороне латта Щlеча Эскара бIу бохабе а цунца Малхбоаленна еш йола наступательни кампани Iа хьатIадалехьа чакхъяккха а. Ше тохаш йола керттера хIама, аьхки а санна, Малхбузехьарча (московски) лостаме тоха лаьрхIар гитлеровски командоване, цу цхьан ханна дIахо а Ленинграде Ростов-на-Донуи хьалувцара наступательни операцеш чакх а йоахаш.

Ший эгтара дикагIа дола низаш Московски лостаме тIаззар моастагIчо. «Центр» яхача эскарий группана юкъе яр 77 дивизи — цхьа миллион совгIа саг, 14,5 эзар йоккха топи минометн, 1700 танк а штурмовой йоккха топ а хIана яц яьнна. Лаьтта гIолла боагIача бIуна сигалара новкъостал деш 950 тIема самолет яр. Советски столица яккха тIалаьллача бIуна команда еш опыт йола гитлеровски военачальникаш бар.

Московски лостамерча моастагIчун низ болча группировкана советски командовани духьала оттаде йиш йолаш хинна низаш кIезигагIа дар. Инаралаш И. С. Кониеи А. И. Еременкои керте лаьттача Малхбузехьарча Резервнии Брянскии фронташца яр верригаш 850 саг юкъе йола 95 дивизи. Царга яр 780 танк, 6800 йоккха топи миномети, 545 самолет.

30 сентябре — 2 октябре московски лостам дIакъайла лаьттача советски бIуво лира тIом болабир, моастагIчун бронированни полчицаша тIалаьлла низ юха а бетташ. ДIаболабелар ший масштабашкеи лоархIамгеи диллача Iалальмате боккха Московски тIом. Деррригача советски халкъо хьаллаьца Щlеча Эскара тIемахой, Москверен Московски областерен къахьегамхой ноакхош дIахьалха а даьха дIаэттар шоай столица лорае. БIарччача октябрь бетта низкъала, Москва лораеш лаьттарий драматизмахи турпалалахи йизза йола оборонительни сраженеш лаьттар. МоастагIчун аьттув баьлар советски бIун фронт хоадае а вай низех цхьан даькъа гобе а. Нацистски трубодураша хьаххайкадора хIанз-хIанз Москва дIайоаккхаргйолаш я яхаш. Цхьабакъда, из кхоачаш хиланзар. Советски бIун Iалальмате чIоагIача денало, партен цун тIема штабо— Центральни Комитетои баьча Iалальмате боккхача организаторски балхо, советски командоване говзало новкъостал дир Вязьмаи Брянскаи районе бIарг хьа ца лохкийташ хIама тохарца советски бIу бохабе а дIахо Москвана тIахьеда а лаьрхIа хинна гитлеровски авантюристически план юкъагIъяккхара.

«Тайфун» юхатехар Щlеча Эскара къонахчалои деналои. Йоккхий жерташ шоашта хулдашехьа а, кхерабаланзар советски нах, духьалъэттар. Цунах даттар 1941 шерарча халачеи турпалчеи октябра керттера итог а. «Центр» яхача эскарий группа ший наступлени ханна соцае йийзар.

Цхьан юкъа шийна мукъаяьккхача ханах советски командоване пайда ийцар Малхбузен фронта бIу дIахо чIоагIбаран оборонительни рубежаш чIоагIъяран.

Гитлеровски кулгалхой а бар иштта Москвана юха а наступлени йолаяра шоай бIу кийчбеш. Ноябрь бетта хьалхарча шин кIиранна моастагIчун вIаштIехьдаьлар къилбаседехьара, Клине, Солнечногорске гIоллеи къулбехьара, Туле, Кашире гIоллеи Москвана гобе дагахь 15—16 ноябре наступлени йолаяь йола йоккха ши группировка вIашагIтоха.

Подмосковья аренаш дIалаьмца юха а дIаболабелар цIий мехкадеш бола тIом. Турпалаш санна лийтар вай бIу хьамсара город лораеш. «Росси-м йоккха я, цхьабакъда тIехьашка довла моттиг яц — Москва я тIехьашкахьа!» — уж гIордаьнна дешаш кхетадеши гаргаеи дар столица лораеш хиннача хIараннена. Москвана тIадоагIача наькъашка лира оборонительни тIом лаьттаб ноябрь беттах юхедисача вокх бIарччача шин кIиранна. Бутт бовш моастагIчун вIаштIехьдаьлар города къилбаседа-малхбузехьарча оагIорахьа Москва — Волга канала гаргатаIа а Яхрома юхе гIолла цул дехьаваьла а, хIаьта столица къулба-малхбоалехьарча оагIорахьа Кашира районе кхача а. Цитача хадаш яр фашистски наступлени. Кхы дIахо вохаваланзар моастагIа. Шоай наступательни торонаш кхоачаяьянна, советски бIун низ болча оборона яьрдзи тишъяьи йола «Центр» яхача группа соединенеш декабрь бетта хьалхарча деношка советски бIуво низ болаш юхаетташ хIамаш а йолаш массе метте шоай наступлени соцаянза ялаьзар. Москвана юхе лаьттача тIема советски бIуна эгтара халагIа хинна оборонительни ха чакхъяьлар.

Ерригача советско-германски фронте обороне оттанза даланзар немецко-фашистски эскар. Советски Герзашцарча Низаша контрнаступлени йоляра аьттув бола хьалаш нийсделар. Декабрь бутт болалуш советски бIун аьттув болча оагIорахьа хувцаелар тIом беш йолча оагIоний низий соотношени. Цхьабакъда, хIаьта а халача хьал тIа дар гIулакхаш. Ерригача Ленинграда гобара, моастагIа Крыме а Кавказагахьа дIачакхвалара кхерам дIабаланза бар. Москвана йисте хьатIаэтта латтар гитлеровски бIу.

Цу хьалашка советски халкъан цун Герзашцарча Низаштеи хьалхашка этта эгтара хьалхагIа чакхдаккха лиирхIа тIема-политически гIулакх — Ленинграда, Москвана, Кавказа тIалатта кхерам дIабоаккхилга, моастагIчун бера стратегически инициатива хьайоаккхилга, беш бола тIом аьттув болча оагIорахьа лоаттабелга.

Стратегически хьисапагIа лаьрхIадар керттера низаш хоадамболлаш йола Щlеча Эскара контрнаступлени кийчъе лаьрхIа хиннача малхбузехьарча (московски) лостамгахьа тIадерзаде. Цу контрнаступлене маIан сенах латтар аьлча, из латтар, Малхбузехьарча фронта аьттехьарчеи аьрдехьарчеи ткъамий бIунга Калинински Къулба-Малхбузени фронташца оагIув а болаш еттийтача хIамашца къилбаседенгахьареи къулбехьенгахьареи Москва чуерзае гIийота моастагIчун ударни группировкаш йохаелгеи столицана юхера уж тIехьашка кховсилгеи. Цу фронташта керте латтар инаралаш Г. К. Жуков, И. С. Конев, С. К. Тимошенко.

Советски бIун контрнаступлени дIайолаелар 5—6 декабре. 16 декабре Калинински фронта бIуво мукъаяьккхар Калинин, хIаьта 7 январь хьатIаотташ Ржева районе Волгага кхаьчар из. Малхбузехьарча фронта аьтта ткъама эскараш 25 декабрь тIаккхоачаш 100 километр дIахьалхашкахьа а даха, Ламаи Рузаи яхача хиний рубежашка даьлар. Малхбузен фронта аьрда ткъама бIуво Москвана къулбехьенгахьо 17 декабре 130 километр тIехьашка кхессар моастагIа. Цу цхьан ханна Къулба-Малхбузен фронта аьтта ткъама эскараш Ельца районе 80—100 километр дIахьалхашка даьлар. 18 декабре юха а вIашагIъеллар Малхбузехьарча фронта толамех пайда а ийца, орловски лостаме наступлени чIоагIъяьи декабрь бутт бовш кхы а 30—110 километр дIахьалхашкахьа а яха, Ока яхача хин рубежага кхаьчаи Брянски фронт.

1942 шера январь бутт болабеннача юххье Малхбузехьарча фронта бIу рубежага кхаьчар: Наро-Фоминск, Малоярославец, Калуга Малхбузенгахьа, Сухиничи, Белев. Цу тIехь чакхъяьлар контрнаступлени, Сийлахь-боккхача Даьй-мехка тIем тIа эгтара хьалха яь Щlеча Эскара йоккха, стратегически лоархIамера наступательни операци яр из. Из чакхъяккхар бахьан долаш моастагIчун ударни группировкаш йоха а йир, 1941 шера 5 декабре царга хиннача рубежашта 350 километр гаьна йоахаш тIехьашка а кхайсар. Иштта чакхбаьлар сийлахь-боккха тIом.

Москвана юхе моастагIчун полчицаш йохаяр Iалальмате боккха стратегически политически лоархIам болаш дар. МоастагIа Москвана гаьна тIехьашка а кхесса, Щlеча Эскаро юхь дIайолайир советски лаьтта гитлеровски гIаьрах мукъадаккхара. Германски вермахта керттерчеи дикагIчеи низаша Москвана йолаяь наступлени бокъонца ехар. Цунца цхьана ехар гитлеровски «блицкрига» идея шийна чулоацаш хинна ювца яьккха «Барбаросса» план а.

Фашистски Германе дIалийцача мехкашка наьха санна айбелар антифашистски къовсам, чIоагIбелар нацизмана еча духьалеи беррига болам. Москвана юхе Щlе Эскар котдаларо чIоагIа влияни йир дунен шоллагIча тIема кхыча театрашкарча хьала а.

Московски коталоно тешал дора Советски Союзо, цу хана ше цхьаьне гитлеровски Германеца тIом а лоаттабеш, фашистски агрессораца лоаттабаьча къовсама гIулакха юкъе доккха дакъа лаьца хилар. Москвана юххе яьккха котало бахьан долаш чIоагI а елар, лакх а елар СССР влиянии авторитети, фашистски блока духьаларча къовсамца ювзаенна йола дунен халкъашта юкъера проблемаш кьестаеча.

Москвана юхе Щlеча Эскаро яьккхача коталоно ирйир фашистски блока чухьара вIашлухьаленаш, юкъагIдаьхар Япони Турции СССР-а духьаларча тIема юкъеоза дагахь гитлеровски командоване даь лоархIамаш. Цу паччахьалкхений правительстваш СССР-а духьаларча агрессена юкъе дакъа лоацаргдоацача яьха хоадамболлаш йола фактор а хинна дIаэттар из котало.

Москвана юххе ийшачул тIехьагIа бIарччача Iайн бIаьстии обороне латтанза ца доалаш хилар гитлеровски эскар, хIаьта кхы цул тIехьагIа денз дIахо йолача хана, 1941 шера санна, цхьатарра ерригача стратегически советско-германски фронте наступлени е могаш а дацар. Иштта бар цунна кхийттача хIамаи низ. Духхьал из дар, СССР столицана тIабесса боккха кхерам дIабаккхара нийсса, яьккхача коталонах хьахинна лоархIамегIара стратегически хIама. Цу коталоно тешал дора Советски Союза низ боккха хилара, Сийлахь-боккхача Даьй-мехка тIема историена юкъеяхай из дунен тIа эгтара хьалхарча социалистически паччахьалкхен халкъий Герзашцарча Низий тIехдаьнна доккха патриотически денале гIулакх санна.

**Василий МОРОЗОВ,**
полковник, исторически Iилмай кандидат.
(АПН).

Декабрь бетта 30 шу дуз Москвана юхе немецко - фашистски бIу бохабе болабаь. 1971 шера гурахьен Iайн ший столица лорае гIеттар советски халкъ, юхасовцайир, хIаьта цул тIехьагIа тIехьашка а кхайсар гитлеровски ордаш.

АЬРДЕХЬАРЧА СУРТА ТIА: 1941 шерарча сурта тIара репродукци — Москвера халкъа ополчене бIухой шоай хьамсара город лорае болх.

АЬТТЕХЬАРЧА СУРТА ТIА: 1971 шера гурахьара Москвана юхе оккупанташ бохабаьчул тIехьагIа 30 шу даьннача хана.

А. СТУЖИНЕИ В. ЕГОРОВЕИ сурт.

ТАСС фотохроника.

## ПРОФСОЮЗИЙ БОЛХ ТОАБАРА

Укх тIеххьарча хана СССР профессиональни союзий болх тоабара КПСС ЦК баь соцам ларде а лувцаш г. Грознерча партийни организацеша цу эгтара массови йолча общественни организацена кулгалделга дикка тоадаьд. Партийни организацеша дукхагIа увттаду шоай собранешка профсоюзни балхах дола дешаш. КПСС горкома, райкомий бюрошка профсоюзни организацешта кулгалдарах беча балхах дувц, хIаьта фабрично-заводскойи построечнии комитеташа шоаш социалистически яхь вIаштIехьъяккхарах, болхойи гIулакхерча наьхеи хьаштий йоакхо ярах, къахьегамхошта юкъе кхетама болх барах отчеташ тел.

Города профсоюзни организацей балха боарам кхы а лакхбарах дола дош дийшар дукха ха йоацаш парте горкоме хиннача профсоюзашка болх беча коммунистий актива совещане. Цига доклад йир КПСС горкома хьалхарча секретара нов. Правеньке. Профсоюзашта кулгалдеча цхьайола опыт Iоаяь хилар белгал а довккхаш цо хоадамболаш дийцар къоастадиза долча дешаехи кхоачамбоацарехи. Докладчико профсоюзашка болх беш бола коммунисташи профсоюзни активисташи тIахьийхар КПСС XXIV съезда, КПСС ЦК «Социалистически яхь вIаштIехьйоаккхилга дIахо а тоадара» баьча соцама, СССР Лакхехьарча Совета III сессе решенеш ларде а лувцаш болх лелабе, аьнна. Шоай балха опытах лаьца дийцар совещане производственно - товарни контора завкома председатела нов. Лямзина, «Старогрознефть» НГДУ профсоюза промысловн комитета нов. Никулочкина, локомотивчи депо профсоюза цеховн комитета нов. Гиндь, «Красный молот» завода профгруппорга нов. Сосуркаева.

Партийни организацеша профсоюзашта кулгалделга шоаш тоадарах дийцар укхаза КПСС Октябрьски райкома хьалхарча секретара нов. Костюченкос, «Чечингстройтранса» объединене парткома секретара нов. Горбунова. Кагирхошта кхетам баларан цар хьашташ кхоачашдаран профсоюзаштеи комсомолаи юкъера бувзамаш кхы а чIоагIдара тIахьехаш къамэьл дир укхаза ВЛКСМ Заводской райкома хьалхарча секретара нов. Малева, КПСС XXIV съезда решенешкеи КПСС ЦК соцамгеи хьежжа социалистически яхь вIаштIехьйоаккхеча профсоюзни организацей лоархIамах къамэьл дир укхаза гIишлошъечеи промстройматериалийи болхлой обкома союза председатела нов. Яндиевас.

Дош халдаш КПСС горкома хьалхарча секретара нов. Правенько город Грознерча производственни коллективаша пятилетка хьалхара шу толамца чакх а даьккха кхы а дикагIа болх беш шоллагIа шу дIадоладергхиларах ше тешам бенна волга хьакхайкадир.

**А. ВЛАДИМИРОВ.**

# БУВЗАМХОШТА— ДИКА КЪАХЬЕГАМА ХЬАЛАШ

Укх деношка бувзама болхлой профсоюза XVII отчетно - хоржамий собрани хилар. Цу профсоюза обкомо отчетни юкъагIа баьча балхах лаьца доклад йир цун председатела П. П. Елесина. Цо белгалдаьккхар республика бувзама предприятей болхлоша шерра социалистически яхь а йоаржаяь дикка болх баьлга, Цар болх дика леларо новкъостал даьд промышленни предприятеша, юрта боахама, гIишлошъечеи транспортеи организацеша шоай заданеши социалистически декхараши толамца кховчашдара. Отчетни юкъагIа керда хьайийлла болх бе йолаеннай 20 бувзама отделени. ДIахо дегIабенаб городашта юкъера телефонни бувзам. Алхха 1970 шера кхыча городашца телефонни бувзам лоаттабара 168 керда канал хьадийллад, хIаьта дIаяхача пятилетке тIакхийттараш лаьрхIача уж пхи эзар хул. Цу хана городской телефонни сета 5350 абонемент тIакхийттай. Хьалъяь болх бе йолаеннай керда автоматически телефонни станцеш Наьсареи МалгIабикеи. Республика нах бахача моттигашка телефонаш йоахкилга 99 процент кхоачашдаьд.

КПСС XXIV съезда решенеши дукха ха йоацаш «Социалистически яхь вIаштIехьйоаккхилга дIахо тоадарах» КПСС ЦК баь соцами ларде а лувцаш бувзама предприятей профсоюзни организацеша организаторски болх чIоагIбар бахьан долаш 1971 шера планаши социалистически декхараши толамца кхоачашдеш да. Къаьстта белгалъяха еза, аьлар докладчика, Наурски района бувзама узел, Грозненски радиотрансляционни узел, «Союзпечать» яхача подписка ечеи розничнии агентства коллективаш. Цар Октябрьски цIей сийна тIайийца декхараш толамца кхоачашдаьд, дика къахьегаш ба уж хIанз а. Профсоюза обкома юххьанцарча профсоюзни комитетий лоархIам айбара а цар балха хьалаш тоадара а, хIаьта хьалхарча дакъе социалистически яхь лелаелга бокъонца вIаштIехьдаккхара цхьадола практически гIулакхаш чакхдаьхад. ХIанз беррига болх бечарех социалистически яхь йоаржаяь коммунистически къахьегам бахьан къовсам лоаттабераш 70 процентага дIакхаьчаб, хIаьта коммунистически къахьегама ударникаш 1970 шера хинначул хIанз 66 процент дукхагIа ба. Профсоюзни комитеташ хан-ханна хьа социалистически яхьа итогаш е яьпнай, шерра дIабовзийт хьалха латтараши царна карагIдувлари.

Цхьабакъда тха балхаца дукха да кхоачамбоацараш а. Ачхой-Мартана, Ножай - Юрта, Шелковской районий бувзама узлайи профсоюзни комитетийи кулгалхой социалистически яхьа низах пайда эцаш бац, цудухьа хIара шера шоаш тIайийду декхараш меттал планови заданеш а кхоачаш ца еш хьабоагIа уж. Из хIама Iаткъар пайда баккхара йола планаш кхоачашъяра. Итт бетта 126 эзар сом тIадисад. Дукха кхоачамбоацараш нийсдолийт цар наха бувзама гIулакх лоаттадеча.

Дукха къахьийгад профсоюзни комитеташа бувзамхой къахьегама хьалаши къахьегама законодательства бокъонаши телха ца яйтара, производства культура лакхъяра, хIанз еш йолча смотраца из болх бувза а бувзаш.

Пренеех къамаьлаш дир Грозненски эксплуатационно - технически бувзама узела месткома председатела нов. Павлова, Пхьилекъонгий-Юртарча бувзама узла начальника нов. Плиева, Грозненски почтамта месткома председатела нов. Иванова, кхычар Цар цIенхаштта критика йир бувзама производственно - технически управлене, предприятейи узлайи кулгалхошта цар болх лерттIа ца барах. ХIанз а тIехьа дукхагIа йолча бувзама узлашка йоацаш я вентиляционни установкаш, йоагIача тайпара сийрда яц помещенешка, санитарно-бытови хьалаш во да.

Отчета юкъагIа социальни страховане средствай чотагIа санаторешка салоIаш хиннав 117 саг, салоIача цIеношка — 249 бувзамхо. Кхо бIаьннел совгIа дола цар бераш пионерски лагерашка дахийтадар. Цхьабакъда балха хьалаш хила дезача тайпара дика ца хилар бахьан долаш хIанз а дукха цамогаш хул болхлойи гIулакхера нахи.

КIезиг - дукха тоаденнад бувзамхошта культурни гIулакх лоаттаделга. Библиотекашка книжкаш тIакхийттад, дукхагIа да салоIа цIенош. ХIанз касткаста цига чакхйоах кхетама балхаца ювзаенна мероприятеш, художественни самодеятельноста болх тоалуш боагIа. Цунца цхьана докладчика а, цул тIехьагIа къамаьл даьчар а белгалдаьккхар из болх вIаштIехьбоаккхача кхы а белгтала кхоачамбоацараш хилар.

Долаш дола кхоачамбоацараш дIададахаран профсоюзни комитетий болх тоабаран тIаерзаяь решени тIайийцар конференце, профсоюза обкома керда состав хержар.

**С ЧУХАРЕНКО.**

«СЕРДАЛО»
3-гIа оагIув. 4 декабрь, 1971 шу.

# Н. С. ТИХОНОВ ВАЬ 75 ШУ ДИЗАРГА

Николай Семенович Тихонов — советски литература сийрдагIен шозй тайпарен болча викалех цаI. 1917 шера октябрь — из гражданини поэти хьахнина ха. Цун поэзи революционни хьакхеллача кердача дуненца цхьана революцена гIулакх де эттар. Массе тайпарча жанрашкара хьабоатIа шовзткъе итт шу совгIча хана беш бола Тихонов Николая литературни болх. Из — граждански тIема геройках йолча дог ураоттадеча бирса романтически балладай автор, говза лирик, патриотически тIема стихаши поэмаши хьакхеллар, Iаламате дукха повесташи дувцараши яздаь талантливи критик, очеркист, прозаик, публицист, переводчик.

Ший дегIаца доккха къонахчал дола саг, бинъ тIема доакъашхо, цIаккха а кIаьд ца лу наькъахо волча Н. С. Тихонова сюжеташи образаши корайоагIа тIемен машарен, малхбузен а малхбоален а наькъашкара, ший мехкарен доазол дехьарен. Уж ба граждански тIема цIе эскархой, Кавказа лоаман нах, Средни Азера яьссаленаш караерзаьраш, Ленинград лораьраш, тайп-тайпарча къамех бола машара тIехьара къовсамхой. «Хьастамаш де дезар цу нахах: царел чIоагIагIа хургдацар дунен тIа хьастамаш» — иштта ба сага денал, майрал, революционни декхар хестадеш ший йовзошка бувца турпалаш. Къонахчал долаш, паргIато езаш, шоай эггара доккхагIдола ираз дуне эргадоаккхача, шоай Даьхей а дерригача адамий а паргIато бахьан долаш лоаттабеча къовсамера корадоагIаш бола нах ба Н. С. Тихонова творчества керттера турпалаш. Вай ханара саг латт цуп теркама юкъмоттиге. Тихонов Николая хьахьокх халкъий социальнии къаман-кортамукъалени боламо эргадаьккхача хIанзарча дунен юхь.

Тихонова дукхача книжкаш тIа къаьстта шаьра хьайийллай интернационализма, халкъий доттагIала, къахьегача адамий вежарашха йолча цхьоагIон тема; Н. С. Тихонова поэзенеи прозанеи юкъе эшачун теркам тIаозараш поэтически образаш, мотт шаьрен лоацен, долаш дар ма дарра хьахьокхаш, публицистичность, вахарах дизза хилар да.

Писатела хьинареча творчески балха даим аьттув боах машара тIехьа латтарий болама, эггара хьинар долашагIа болча доакъашхоехи организаторехи цаI волаш цо деча доккхача гIулакхо. Дунен тIа латтача идеяй къовсама дешa башха-дикача художника, говзанча бIухочун, гражданина, советски писатела Н. С. Тихонова книжкаш хьалхарча юхьига тIа латт, коммунизма сийлахь-доккхий шIулакхаш чIоагI а деш.

# БЕЗАМЕГIА ДА «ХЬАЬША ЦIА»

Кавычкашта аз юкъе доаладьдале а чулоацам хувцалуш дац уж аз тхоай культура ЦIенах хьаьша цIа яха дешаш. Тхо долча ухараш санна бехке хьаьший ба а бий?

Са мукъадоаккха пандара оаз, дог тохадолийта халхар, кхыбола сакъердам санна эш сага фусам, чура кхоачам, цуй сапаргIатал, духовни кхача.

ХIаьта а хIанзалца из декхар дизза кхоачашде мегадац тха культура ЦIена. Биркъе дар из чура а тIера а. Тоам хетацар тхона салаIа тхоаш долча баьхкача наха тхоай тишъенна пишкаш, демо Iаьрждаь штукатурка, Iолийта тховнаш, пенаш, «пIендараш» гучадаьнна диванаш бIаргадайча. Дукха Iе безам багIацар хьаьший тха фусаме. Из «шийла фо» дар тха творчески самодеятельноста дакъа лоацарий мугIараш дегIа ца ахийтар а.

Иштта теркам тIабахийта ювц аз тхоай хьалха хинна къел, материальни база чIоагIьяларга хьежжа тха гIулакхаш эргадувла доладеннадаь. Наьха бIарг тIаоз хIанз города юкъе латтача тха культура ЦIено. Хоза кийчдаьд из. Ков асфальтаца шаьрдаьд.

Тайп-тайпарча хоза бос болча басарашца яздаьча плакаташа, лозунгаша кхаьлад цун кIай пенаш. Цу гойтара агитаце керттера чулоацам — КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъяр. Цхьа эзар сом дахийтад оаха тхоай культура ЦIа духхьал тIера кхалара. Дукха а хетац.

Йоккхий эргалонаш хиннай помещене чу а. Кхы а сийрдаьлча санна хет уж. Артистически творчествана хетаьча гойтара агитацеца Iалашъяьй оаха хIара зал, помещени. Цаккха яьяц оаха укх шера санна дика ремонт. ДIаьхача Iаниа мел эшаргбола кIора, дахча оаха Iалашдаь дукха ха я. ИIайха, безаме я хIанз помещенешка.

ТIеххьарча 10 шера ца ийца мебель ийцай оаха итт эзар гаргга сом ахча дIа а дахийта. ЦIена, кIаьда гIандаш, къега истолаш. Шкафаш латт мел йолча помещенеш чу. Шоаш мишта кийчлу, грим мишта ю кхага чу хьажа хьагар тха театра артисташ. ХIанз доккхий лакха кизгаш да царна шоай хьашташ кхоачашде, лаьрххIа гримировочни помещени я.

ДегIайоагIаш латт артисташта эшача барзкъа, музыкальни инструментий кхыйолча хIамай база а. Ялх эзар сомах костюмаш ийцай оаха: 10 пандар, шиъ баян ийцаб.

Лоаца аьлча, района культура ЦIен артистий, цун болхлой хьашташ тоалуш доагIа. Е мугIараш дешараш хетамег, оаш хьалу пайда малагIа ба, фу тIехьале ют цу материальни эргалонаша, аьнна. Лоаца аьлча цу гIулакхаша тха творчествана дукхагIа нах тIахьех. Къаьстта дукха нах гулбу тайп-тайпарча ловзараштa оаха Iалашъяьча хIамаша: бильярдо, шахматаша, шашкаша. Кастта болх бе йолалургья тайп-тайпара кружокаш. Царех цаI хьаеллара мел эша хIама кийча да. Из я фотокружок. Дукха нах гуллу тха халкъа университете а. Тхо долча ухача хьаьшашта юкъе таланташ а хул. Оаха тхоашкахьа оз уж. ХIанз веррига а тха самодеятельносте дакъа лоацаш кхоъ ах бIаь созгIа саг ва. Республике йовзаш я тха халхархой къона группа, къаьст-къаьста артисташ. Дукха ха йоацаш тхона гучаяьннача талантех я райсобеса болхло Дудургова Роза. Хоза оаз я цун. Юхааха болабеннаб хьалхагIа дIанхараш а.

Тоалуш доагIа театра гIулакхаш а. ХIанз советски Конституце Ди дездеча хана «Къонгаш бовча хана» яха Чахкиев СаIида пьеса кийчъеш ва цун режиссер Ториев Аюп.

ДукхагIа тхона новкъостал де, тха балха теркам тIабахийта гIерт райисполком а. Дукха ха йоацаш 24 моттиг йола «Кубань» яха автобус а еннай тхона.

Тхо, культура ЦIен болхлой, тхоашкара доагIача даькъа из гIулакх диц ца луш а, хIаьта кхы а болх айбара низ, хьинар ца кходе а хьожаргда.

**А. КАРТОЕВ,**
**Наьсарерча культура ЦIен директор.**

# Тахани кхоанеи хурга

**4 декабрь**

**В. И. Ленина цIерагIара культура Дворец.** 11.00. «Малышок» яха кинотеатр йийлла я. 12.30. «Почемучка» яха клуб. 17.00. Литературни сахьат. «СССР Конституце Ди» яха беседа. 18.00. «Современник» яхача эстрадни оркестра концерт. 17.00. «9 пятилетка рубежашка» яха тематически кино хьокхаргда. 19.00. «Ритм» яха клуб. «Къонала ашараш лекх» яха хургболча мехкдаьттахой салаIара сайре.

**Химикий культура Дворец.** 14.00. «Призвании къахьегамн» яха беседа. 15.00. «Бригантина» яха клуб. Химкомбината хьалха латтаращца пионераш вIашагIкхетар. 16.00. «ЛадувгIа нохчгIалгIай ашарашка» яха духовой оркестра выступлени. 17.00. «Бераш бакълувши нийсачун тIаккхувши хургдолаш кхетам балар» яха беседа. 17.30. «Советски Конституци — дунен тIа эггара демократически дар» яха беседа 20.00. «Болхло — сийдола цIи» яха тематически сайре.

**Н. К. Крупская цIерагIара культура ЦIа.** 15.00. «Советски Союза гражданин ва со» яха лакхехьарча класса дешархошта хетаь тематически сайре. 18.00. Халкъа университет. Музыкальни знаней факультет. «Мишта кхетае еза музыка» яха лекци-концерт.

**Пролетбата цIерагIара культура ЦIа.** 18.00. «Советски конституци — дунен тIа эггара демократически дар» яха лекци. 20.00 Кагирхой салаIара сайре.

**Ким цIерагIара клуб.** 17.00. «Пятилетка гIа боах мехка гIолла» яха кинопанорама. «ГIишло» яха фильм. 20.00. Кагирхой салаIара сайре.

**5 декабрь.**

**В. И. Ленина цIерагIара культура Дворец.** 9.00 «Малышок» кинотеатр йийлла я. 11.00. «Сийгалг» яха клуб. 12.00. ХIанзарча бальни халхарий школа йийлача цIаIарий ди. 16.00. Советски Конституце Ди» яха лекци. 17.00. «ПаргIата ба са Даьй-мохк» яха киносайре. 18.00. «Глобус» яха клуб. Кинопутешестви езарий экран. 19.00. «Ритм» яха клуб. Сакъердамерча вIашагIкхетарий сайре. 20.00. «Современник» яхача эстрадни коллектива творчески отчет.

**Химикий культура Дворец.** 11.00. «Луноход» яха клуб. «Сийле хийла халкъий доттагIала» яха клуб. «Сийле хийла халкъий доттагIала» яха берий утренник. 20.00. Кагирхой салаIара сайре.

**Н. К. Крупская цIерагIара культура Дворец.** 10.00. «Къона Ленинец» яха клуб. 18.00. СССР Конституце доиша хетаь беседа. 20.00. Кагирхой салаIара сайре.

**Пролетбата цIерагIара культура ЦIа.** 10.00. «Б. Спасский — Р. Фишер» яха беседа. 10.30 Шахматех цхьан ханна ловзара сеанс (чакхйоакх СССР спорта мастералла кандидата Р. Алимова). 17.00. СССР конституце Денна хетаь литературно - музыкальни композици.

**«Красный молот» завода культура ЦIа.** 11.00. СССР Конституце Денна хетаь утренник. 12.00. «Космонавт» яха кинотеатр йийлла я.

**КИМ цIерагIара клуб.** 14.00. Берий киноутренник. 17.00. «СССР Конституци дунен тIа-эггара демократически дар» яха лекци.

# МАССАЗА А ХЬАЛХА

Грозненски района 1 Мая цIерагIча колхоза коа тIара оалхазараш леладеш йола Еремкина Мария Семеновнай цIи вай республике ейза Iац. Из дакъа лоацаш яр колхозхой Ерригсоюзни кхоалагIча съезде.

Вай республикерча бахархошта а, хьамсарча колхоза къахьегамхошта а из кхалсаг йовз хьинар долаш, хIамах бIу ца къожабеш хиларца.

Сийлахь-боккхача Даьй-мехка тIема, халача шерашка бохабь мехка боахам дегIабоалабеш лаьттача хана, 1946 шера Коммунистически парте мугIарашка дIанийцар нов. Еремкина. Цу хана денз парте ше хьожаяьча, эггара халагIча участкашка къахьегаш хьаера из.

Мария Семеновна болх беш хиннай шурий-товарни ферме зоотехникалла. Дешара заведене ийца знанеш, хьинари денали вIашагI а детташ бора цо цига болх. Цхьаккха а хIама кхоадацар цо хьалхашка латта декхараш кхоачашдара.

Цхьан дийнахь колхоза парткома секретара ший кабинете чу а йийха цунга аьлар:

— Мария Семеновна, хьона ма харра во да вай колхозе хьайбай боахама хьалаш. Сона бакъахьа хетар тIехьаюсача фермана кулгалде хьо йодаре. Шура геттара лохъеннай цига.

Иштта хилар къонача коммунистках 360 етт болча ферма заведующи.

Доахангара йоаккха шура совъяккхара эггара хьалха цо йоакхо йир доакъара рацион нийса хилийтара, доакъарца дегIа пайдане йола хIамаш совъяхара, доаханна гIулакх делга тоадара.

Масехк бутт баьлча оалан тIара хувцадала даьлар фермера гIулакхаш. Доахангара йоаккха шура планаца нийсъелар. Кхы а масехк бутт баьлча хьалхале лелаеча фермашта тIехьа кхеьлар цо хьанийцача ферма коллектив.

Низткъа план кхоачаш а еш хьалхара шу чакхдаьккхар фермо. ШоллагIча шера гIулакх кхыча тайпара хилар: фермерча хIара Iаттагара яьккхар 3200 килограмм шура. Хьалха цIаккха а хинна хьокхам бацао из.

Юха а парткома секретара кабинете йийхар коммунистка.

— КIант я хьо, Мария Семеновна, — аьлар цунга парткома членаша, — Боккъонцахь йола коммунистка хье хилар гучадаьккхар Iа ферма болх тоабарца.

Цул тIехьагIа цунга хоам бир коа тIара оалхазараш леладеча ферме кхоачамбоацараш дукха хиларах, цо колхоз тIехьашка теттарах. Геттара во яхк фермера котамаш, царна лазараш хулаш моттигаш нийслу.

Бакъдар аьлча да а дар цигара гIулакхаш во. ХIара котамо шера 60 фуъ мара лацар. Деррига а юха доладе дезаш хилар Марияй укх ферме а.

Иштта йолаелар из коа тIарча оалхазарий фермана кулгалде. Цу хана йоккха яцар из ферма, еррига а 5000 котам мара яцар цига. Царех ахаш лазар лаьца яр. Котамашта у хIана хиннад техкар кердача заведующе эггара хьалха. Гучадаьлар котамашта нIаний долга. Еррига цамогаш йола котамаш къоастайир зоотехника говзал йолча кхалсага, тIаккха дарбаде доладир. Сихха дезинфекци йир, котамаш чуйслча помещенеш чура а царна гонахьарча а лаьттан лакхера тIоа дIабаьккхар, помещенешта гонахьара лаьтта аьхар. Цамогаш хинна котамаш тоаелар.

Шербе безаш бар из боахам. Цудухьа цун хьалхаленца кхы а цхьа птичник хьатIайир укхаза. Цул совгIа теркам тIабахийтар фермерча котамий фу тоадара. Из болхбеча заведующена доккха новкъостал дора ферма болхлоша Сафронова Аннас, Бирюкова Нинас, Перезолова Прасковьяс, кхычар. (ХIанз уж кхоккхе а пенсе бахаб, бакъда, фермацара бувзам хоадабаьбац цар).

Къаьстта доккха новкъостал ду фермерча болхлошта дикача фух йола котамаш къоастаяра кампани йолча хана пенсионерка Перезолова Прасковья Андреевнас. ДIатIа хьожжашехь а хов цунна малагIа жижишк дикача фух даЦудухьа массаза из новкъостала ех Мария Семеновнас. Хов заведующена къонача болхлошта из пайдане гIулакх долга. Дукха ха йоацаш а кердача балха тIа яхийтай коммунистка. Котама кIорнгаш лелаерашта керте эттай из. Аттa болх бац зIамига кIорнгаш лелаелга. Укхаза ха деза малагIа кхача царна маца бала беза. Бакъда, мичча бесса кIорнгаш дика кхоабе а пайдане хургдац помещенеш чу эшшача тайпара йовхал ца лоаттайойя, каст-каста цIена фо чухецаш ца хуле. «Микроклимат нийсдар» оал цу гIулакхах.

— ХIанз а дукха кхоачамбоацараш да тха кIорнгаш лелаеча ферме. Уж дIададахара оарцагIа даьннад тхо. Эггара хьалха де дезар да балха процессашта механизаци яр, — йоах Еремкинас.

64 эзар кIорниг я ферме лелаеш. Дукха ха йоацаш Сунженски инкубаторни станцера хьанийцай уж. Кастта кхы а масехк эзар хьаэца езаш я. Царна нийса гIулакх дара механизаци ца йича яргьац ферме. ХIаьта цига механизаци яра дукха оборудовани езаш я. Из борудовани хьаяйта езаш яр Брестски областера Кобринский завод. Оборудовани хьа ца кхоачаш тIехьаяларах цига яха ше кийчъеннай М. С. Еремкина.

Йоккхий я коммунисткай уйлаш. Царех керттера яраш — колхоза производство дегIайоалаяр, КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъяра къахьегар.

Коа тIарча оалхазарий боахаме бархIлагIча пятилетке даьхача толамех Еремкина Мария Семеновнайна деннад Даьхен эггара лакхагIа дола совгIат—Ленина Орден. Цун наькъа тIа къег В. И. Ленин ваь бIаь шу дузаш енна Юбилейни медаль, Ерригсоюзни халкъа боахама хьокхамий выставке енна цIаста медаль.

Боккха тешам беннаб Еремкина Мария Семеновнайх наха. Из хержай Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутаталла, из я колхоза парткома а КПСС Грозненски райкома а член.

Хьинаре къахьегар — цунах дала йиш йоаца гIулакх хинна дIаэттад. Общества, халкъа духьа яхар — цун вахара закон.

**П. ПОПОВ.**

Грозненски «Электроприбор» заводе сий деш я кхоалагIча разряда гальваник, коммунистически къахьегама ударник Федяева Анна Григорьевна. Цхьаккха сакхат долаш хилац цо кийчъяь продукци. ХIара сменагIа нормаш 130—140 процент кхоачашъю цо. Пятилетка хьалхарча шера план дикка тIеххоачашъяьй цо.

СУРТА ТIА: кийчъяьча продукцега хьожаш я гальваник А. Федяева.

И. ПЛИЕВА сурт.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

# Доазол дехьара

## «ХЬАННА ГIО ДУ КИТАЯ»

НЬЮ-ЙОРК, 2 декабрь. (ТАСС). «Хьанна гIо ду Китая» аьнна корта а болаш редакционни статья арааьккхай «Дейли уорлд» яхача газето, къаьстта аьлча, цу тIа дувц:

Герз дIададаккхара хьакъехьа дерригдунен конференци гулъе аьнна йолча советски предложенена США правительство духьал хиларах цецвала хIама дац. Ше мадарра аьлча американски правительство лоаттаер американски монополистически капитал ма дий, хIаьта герз хьадар, ядерни а кхы моллагIдар а, дуненна доал дара тIехьарча американски империализма кампанена хиланза даргдоаца хIама ма дий.

Бакъда ООН-ера Китайски Халкъа Республика викал цу позицена тIехьавалар цхьабараштa дагa ца хиинар хила тарлургда, яхаш язду газето.

Хьанна гIоду ООН-ерча Китая делегацена керте латтача Цяо Гуаньхуас цу советски предложене хьакъехьа ше лаьцача оппозици?

Цо данне а гIодац шуй вахара боарам лакхбара ахчан средствай гурашка а Iоадеи дуккхача бIаьшерашка лаьттача империалистически а феодальни а низ — Iоткъама кIалхара дален дезаш долча шуй мехка халкъа.

Цо иштта гIодац хIанз герз хьадарга ахчен технически специалисташи къестабе безача дIаухийта расходаш кIезигье гIертача кхыча дегIадоагIача мехкашта а.

Цо иштта гIодац вьетнамски тIемаген Пентагона бюджетен миллиардаш доллараш дIаухача хана социальни программаши голдаши, лохлулга холуш долча США халкъа а.

Цо иштта гIодац шоай байракхаш тIа дукха ха хьалха денз машар яха дош отталаьча социалистически сообщества халкъашта а.

Иштта хилча хьанна гIодеш я хIаьта ООН-ера из «китайско-американски дуэт» яха хаттар отт.

Американски империализми Советски Союзи цхьатарра «тIехь-йола паччахьалкхенаш» я яхаш китайски викал дувца гIерта аьлдитт машар, герз хьадар социалелга, дикагIола вахар дезача халкъаша во лархIа доагIа хIама д.

## АКТУАЛЬНИ ДИСКУССИ

НЬЮ-ЙОРК, 2 декабрь. (ТАСС) Сихдаь герз хьадеш хиларо дукха дола мехкаши халкъаши шекдаьха хилар хьахьокх хIанз ООН Генеральни Ассамблея цхьоалагIча комитете (политически дешайи кхерамзлен дешайн хьакъехьара) герз дIададаккхара дешай хьакъехьа шерра еча дискусе.

Боккха теркам тIабохийт дискуссена юкъе дакъалоацараша, къаьстта аьлча, химически бактериологически герз дизза дIадаккхара проблемана. Из дош къаьстта боккха лоархIам болаш да баьцовгIаш хIалак яра США-с токсически веществаш шерра юкъе а йовлаеш Вьетнаме дIахо а тIом беча хана. Цу тайпара варварски методаш лелаю португальски карателаша Ангола, Мозамбика, Гвинея (Бисау) халкъашта духьал. Социалистически мехкий инициативагIа Генеральни Ассамблея хьожаргйолаш хьачуеннай бактериологически (биологически) герзи токсинаши хьае оттаелга, хьаелга, Iоаелга магийташ доаца проект.

Химически бактериологически герз ца магийтарах дола дош къоастаданза даргдоацаш хилар белгалдаьккхар ше къамаьл деш СССР викало А. А. Рошина. Герз дIадаккхара хьакъехьа хургйолча переговорашка цу проблемана керттера теркам тIабахийта беза, аьлар цо.

Советски викало аьлар дерригa ядерни тохкамаш делга а ца могийташ хила деза. Герз дIадаккхара хьакъехьарча моллагIча а переговорашта юкъе эггара хьалха дакъалоацаш хила еза ядерни паччахьалкхенаш, аьлар цо.

## ХАЬДДА БЕХК БАР

ХАНОЙ, 2 декабрь. (ТАСС). Индокитая фронташка дилла доазув доацаш американски авиацех пайда эца а беза, Лаосе сайгонски марионеточни эскара операцеш сигал гIолла ВIашагIкхийттача Штаташа хьаллаца а еза, яхаш дукха ха йоацаш дувцарах США оборона министр М. Лэйрд бехке веш къамаьл дир Къулбехьен Вьетнама МИД-а викала.

РЮВ МИД-а викала хаьдда духьал волаш дийцар ВIашагIкхийттача Штаташа Лаоса мукъаяьннача районашка варварски хьисапе дукхагIа бомбаш етташ хилараи Лаоса аьттехьарча низаша цхьана цу мехка кхы а агрессивни гIулакхаш дар духьа сайгонски эскара, таиландски наемникашта сихьаь керда контингенташ кийчъяраи.

США империалистически гIозарашеи царна тIехьа латтарашеи геттара чехка совцае еза Лаоса территоре тIа шоаш етта бомбаши герзаши.

## КЪАХЬЕГАМИ КАПИТАЛИ

ЛОНДОН. Алапи лакхдар шоаш дIадехаш хилар хьаллоацаш къаман юкъера забастовка яра тIехьа айттаб дукхагIбола английски горнякаш. Англе горнякий къаман профсоюза шахташка яьча голосоване даннеегIа 60 процент гаргга бола цуи членаш из яра тIехьа хилар.

БОНН. Забастовка дIакхайкаяьй Касселерча «Ротен-дигмольд», «Миттельфельд рейншталь аг» яхача болат лоаладеча заводий болхлоша. Цхьайолча цехашка производство лоацъе предпринимателаш гIерташ хилара духьал ба металлургаш.

ПАРИЖ. Забастовка яр бахьан долаш 2 эзар болхлои гIулакхера саги ханна балхара дIаваьккхалар хьакхайкадаьд Сен—Назарерча «Бабкок—атлантик» яхача кемай верфай кампане дирекце. Балха баьхкача къахьегамхошта бIаргаяйра къайла латта верфаш.

Французски кемашдераша къовсам лоаттабу шоай материальни хьал тоадараи пенсионни ха лоацъяраи тIехьа.

**(ТАСС).**

Малхбоалехьарча Пакистанера байдда баха нах бIаргаго йиш я Пакистанаца доазув долаш ядача Инде ерригаш а хIана яц аьнна йолча районашка.

СУРТА ТIА: Бангаон яхача машеннаькъа станце.

ЛаьрххIа шоашта аьнна кийчъяьча лагерашка шоаш дIабахийтарга хьежаш багIа нах. ХIаьта хIанз укх сахьате араюккъе е тоаделча а шоаш хьаьча кхолленишта кIалбаханза ца боалаш ба уж.

С. БУЛАНЦЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

# ТЕЛЕВИДЕНИ

**4 декабрь**

9.15 — Передачай программа. 9.20 — Массанена йола гимнастика. 9.45 — Кердадараш. 10.00 — Берашта йола передача. 10.30 — Советски Союза Доккхача театра балета солисташ Максимован, Васильеван, Рябинкинан, иштта кхыбарашeн дакъалоацаш йола передача. 11.00 — «УнагIцIено» Iилман - популярни программа. 11.30—Классически кIалтохарах латара йолча Ерригсоюзни яхьа финал. «Красный молот» завода спорта дворецера трансляци. 12.30 — Интервидение. «Экрано доттагIий вIашагIтох» Ростони Брнон яхача городий художественни самодеятельноста коллективаш вIашагIкхетар 13.30 — «ДIаьхача ден Iуйре» яха художественни фильм. 15.00 — Саги закони. Передача ю юридически Iилмай доктора Ткачевске. 15.15 — Къонабарашта. Телевизионни клуб. 15.55 — Передачай программа. 16.00 — Советски конституце маьлха кIал (гIалгIай меттала). 16.20 — «Лаьттан хьакъехьа дола къамаьл» яха телевизионни фильм. 17.00 — Экономико-математически методаши вычислительни техникеи юкъеяккхара ларда тIа халкъа боахам лелабар тоадара гIулакхаш. 17.30 — Берашта дола мультфильм. 18.00 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала). 18.15 — Социалистически яхье котбаьнараштa дола концерт (нохчий меттала). 18.45 — Кхоана — СССР Конституце Ди. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Оздоева къамаьл дергда. 19.00 — Тахан—Япони. Хьалхара передача. 19.45 — Художественни фильм. «ЦIе дипломат» 1 гIа сери. 21.00 — «Ха» Информационни программа. 21.30 — Театрах дола дувцараш. Советски актера искусствацара гражданственность. Передача ергья Абалкина. 22.30—Художественни фильм «ЧIир» 23.05 — Сайранара ашараш. Эстрадни концерт. 23.45 — Кердадараш. Передачай программа.

**5 декабрь**

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Берашта йола Iуйранара гимнастика. 9.15 — Кердадараш. 9.30 — Дешархошта. «Гургал» бетта сахьат». 10.00—«Музыкальни киоск». 10.30 — Тахан — СССР Конституце Ди. 11.00 — СелаIада ВорхI бос. Чичкова кантата. ДIаоал пионерий Московски Дворецa Локтева цIерах йолча иллейн халхарийн ансамбла. 11.40 — Советски поэзе антологи. 12.00 — Городки. Низбарий турнир. 13.00 — «Гургал бетт хьаелла иаI» яха художественни фильм. 14.15 — Советски эскарен флотен бIухошта. 14.45 — РСФСР халкъа артиста Александрова хьалхле а лелаеш Советски Эскара иллейн халхарийн Краснознаменни ансамбла концерт. 15.45 — Дешархошта. Дина духьалара кхетам. 16.10 — «Хоале са республика!» Халкъа творчества телевизионни фестиваль. Ленински район. 17.05 — Ираклий Андроникова дувц. 18.10 — Музыкальни вIашагIкхетар. 18.45 — Кинонигъбархой клуб. Передача ергья кинорежиссера Шнейдерова. 19.45 — Художественни фильм. «ЦIе дипломат» 2 гIа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Останкинера Дезача ден сайре. Искусства мастерий концерт. Концерт йистедаьлча кердадараш, передачай программа.

# РАДИО

**4 декабрь.**

6.30 — «Юртара вахар» (нохчий меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Хаоттам. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 8.25 — «Къонал» (эрсий меттала). 15.20 — Бексултанов Iумар. «Советий Iаьдал бахьан» яха симфони. 16.00 — «Фу дийцар Хосбота» яха Осмиева дувцар (гIалгIай меттала). 16.20 — «Кхоана —Конституци Ди» яха передача (эрсий меттала). 16.35 — Октябрь хестабеча иллей концерт (гIалгIай меттала). 18.30 — Къонал (гIалгIай меттала).

# ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллен Грозней морхаш а йолаш, лоадама йоачан а йоацаш, делкъел тIехьагIа цхьаццайолча моттигашка дохк а доаллаш, хаьда лостам боацаш гIаьххьача боараме мух а хьекхаш ха хила а фегара температура республике гIолла 6—11 Грозне 8—10 градус йIовхал йолаш хила а тарлу. ДIахорча шин дени шин буси морхаш а йолаш, юкъ-юкъе екха а екхаш, лоадама йоачан а йоацаш, цхьаццайолча моттигашка дохк а доаллаш, гIийло мух а хьекхаш ха хила а фегара температура бийсашка 2 градус шелалгара 3 градус йIовхалга кхоачаши деношка 3—8 градус йIовхал йолаши хила а тарлу.

**МЕТЕОСТАНЦИ**

**РЕДАКЦЕ АДРЕС:** г. Грозный-51, 364051, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам.— 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен, культуран, промышленностен отделий — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отделен бухгалтерен — 2-60-71.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84.

**АДРЕС РЕДАКЦИИ:** г. Грозный-51, 364051, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря—3-34-38; отделов партийной жизни культуры и промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства—3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ05281. Заказ № 10449.